23:dje årgången.

1893.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLUSTRERAD

NISSE-KALENDER

FÖR

1893

STOCKHOLM
TRYCKT HOS IDUNS TRYCKERI AKTIEBOLAG
1893

Printed in Sweden

Digitized by Google

»Alla sätt äro bra — utom de tråkiga.»

Voltaire.

Digitized by Google

Hejsan och hoppsan! Nu skall man kuska,
vida i verlden skall rullandet gå!
Fastän på gumphjul man svårt månde ruska,
resan skall inte bli ruskig ändå.
Kommer jag leende
gladt till en vän,
samma beteende
rönes igen.

JUL 29 '46 Björck

1126505

Digitized by Google

Se, hur att hjelpa mig jemte mig hasta
vänliga, snabbfota Nissarne små!
Tid ha vi inte att onödigt rasta;
lösen helt enkelt är: Qvickt låt det gå!

Helsning jag dock er godt hinner bringa:
Heder och tack för det år som har gått;
Djupt vill jag buga och lufvan min svinga,
klinga för vänskap i stort och i smått.
Måtte det blifvande
året alltjemt
slösa med lifvande
löjen och skämt!
Infall och visor jag rikligt serverar,
aldrig på roliga gubbar jag spar.
Till Nittifyran jag nu gratulerar!
Mjukaste tjenare! Au revoir!

Nisse.

Digitized by Google

Historien om den hårdkokta kon.

Också ett hundraårsminne.

Meddeladt af ***Chicot.***

Tredje Stora Bönedagen 1793, som inföll lördagen d. 21 Juli, var Storkyrkan i Gefle alldeles packad af åhörare, ehuru alla Norrlandsfiskare befunno sig på sommarfångsten uppe i Qvarken. Men det var heller ingalunda rådligt att uteblifva från dessa »Fyra Allmänna Solenne-, Fest-, Bot- och Bönedagar». Ty Höga Öfverheten hade bjudit och befalt, att alla, både andlige och verldslige, höge och låge, unge och gamle, skulle på dessa dagar sätta alla verldsliga syslor å sido och efter en gudlig beredelse tidigt och endrägteligen träda upp i Herrans hus. Presterna skulle derför också granneligen uppteckna dem, som kyrkorna och predikningarna under dessa bönedagar försummade, »skolande ingen, som häremot bryter, från den näpst och straff undandragas, som brottet eller motviljan förtjenar». — Som man ser, var statskyrkan för hundra år sedan icke att leka med.

Också var templet proppadt, och magister Norling predikade väldeligen, trots sin annars något misstänkta neologi, öfver högmessans text ur Ebr. 12: 14: »Farer

Digitized by Google

efter frid med allom och efter helgelse, utan hvilken ingen får se Herran.»

Men ehuru magistern uppbjöd all sin ännu ungdomliga vältalighet att inskärpa friden hos församlingen, märktes dock betänkliga tecken till en viss nervös oro hos en del af de qvinliga åhörarne. Och ju längre han drog ut texten, ju mer bekymmer och ängslan stodo att läsa på dessa fruntimmers allvarliga ansigten.

Midt för predikstolen, hvilken uppbars af ett par herkuliska armar, tillhörande något träbeläte, som annars icke syntes, satt en äldre man, hvilken deremot följde predikan med det lifligaste deltagande. Han suckade ofta och gaf stundom ifrån sig högtidliga stönanden, hvilka kommo församlingens blickar att allt oftare dragas till hans bänk. Mannen tycktes visserligen oafbrutet stirra på predikanten, men åtskilligt i hans något poserande väsen antydde, att han väl kände, hurusom vissa bland åhörarne jemväl började intressera sig för hans djupa andakt.

Eget nog var denne religiöse man stadens slagtare, herr Carl Fredric Wessman. Men ännu märkvärdigare syntes det för en, som var nog verldslig och djerf att nogare se sig omkring, hurusom just de ofvanbesagda bekymrade fruntimren egnade honom största uppmärksamheten. De voro qvinnor ur olika samhällslager, fruar och pigor om hvarandra. Men huru skilda de än syntes till drägt och bänkplats, syntes dock slagtar Wessman utgöra brännpunkten för deras blickar. Och det var icke svårt att märka, hurusom alla dessa ögon långt ifrån glänste af stilla frid vid Wessmans allt högre utbrott af salvelsefull ruelse. När omsider magistern slutat, störtade de mot dörrarna, så fort anständigheten tillät, efter att ha slungat ännu ett sista för-

Digitized by Google

bittradt ögonkast på den i bänken nedtryckte slagtarens rätt prydliga hårpung.

* *
*

Ingen vågade vara hemma att laga mat under dessa bönedagar, utan man kokade aftonen förut, så att det nu endast gälde att värma upp helgdagsmålet. Veden låg färdig, torrvedstickorna späntade och sköraskeu hade försetts med nytt fnöske. De oroliga qvinnorna vände hem enhvar till sitt, och så af med helgdagsblåsan och på med köksförklädet! Grytor, kittlar och kastruller sattes öfver de sprakande stockeldarna. Men — de visste ju det! Hvad tjenade det till, att tallveden flammade så lustigt?! Det blef ändå samma elände. Det kokade så friskt, att bubblorna hoppade och båsade fram genom locken pösande öfver de heta kanterna. Men när man dök ned med den stora gaffeln och ljustrade upp köttstyckena, voro de ännu hårda som slungstenar. Somliga syntes till färgen gröna, andra nästan svarta, ingen enda bit hade denna normala kulör som tillkommer vanligt, ordentligt pepparrotskött, äfven om det är aldrig så urkokt.

»Greta, Greta, hvad ska väl Lundqvisten säga?» jämrade sig fältkommissariuskan. »Här har vi förvält och kokat det här välsignade köttet hela gudslånga dan i går och satte på det i morgse klockan 4 och lät det hurra på till ottesången, men lögn i lifvet är det att få hvarken soppa eller kött att sätta fram åt folk.»

»Om vi skulle fresta på att steka det, frun, så kanske—» »Der sa du ett ord du, Greta. Sätt på grytan, för kokta bli de här slamserna inte i vår tid.»

Men då köttet ändtligen kom på bordet, svor fältkommissarien på, att han aldrig sett maken till stek,

Digitized by Google

och när frun så måste under tårar berätta alla omständigheterna vid kokningen och stekningen och att alltsammans vore slagtarens fel, som sålt så dåligt kött, svor mannen ytterligare högt och dyrt, att detta skulle minsann den skojaren Wessman ha godt af så länge *han* lefde.

Ännu mera rasande vardt Mörten, borgaren och storfiskaren. Kan någon tänka sig det, att just då han bjudit hem sonen sin, skepparen, som nyss kommit från en långtur, så blefvo de utan både kött och soppa. Ingen ens af dessa härdade män kunde få i sig en bit. I förtreten gingo de sedan efter aftonsången ut till vreten vid Skogsmur, jemte en herr Malmgren, som tjenstgjorde i södra tullen. Under vägen kom Malmgren olyckligtvis att slå fram huruvida någon varit galen nog att köpa kött af Wessman om bönedagsaftonen.

»Hur, hvarför frågar bror det?» mumlade gubben Mört och försökte vara lugn.

»Jo, hans piga kom in från Lärkbo fäbodar i torsdags med en ko, hvars make i eländighet jag då aldrig skådat, så tullnär jag varit i fyrtio år. Hon var som en benget och hade en påse på ena sidan, stor som en hattkulle. Pigan anmälde henne i slagtar Wessmans namn till förtullning, och jag tar för gifvet, att han låtit slagta och mångla ut den der uselheten till böndagen?»

»Kan nå'n tänka sej så'nt, go vänner!? Den oxen, en påse som en hattkulle . . . Skam till sägandes, så ha vi fått smaka på den der ohyggelsen, och jag ser ingen annan råd en vi få kasta hela kalaset åt svinen. Tacka, dom vill ha det!»

»Och så går den der rackaren ofvanpå allt det der

Digitized by Google

i kyrkan och åbäkar sig som om han vore klar att sätta kurs på himla med samma. Jag önskade, jag hade honom ombord och finge dalja honom med våran längsta ända», hotade skepparen som lisa åt sin ursinnige pappa.

»Han ska få i sig den här soppan med hattkulle och allt, Petter. Det finns väl lag och rätt till. Han är känd i gåle förut, den skojaren, och jag kan bara inte begripa, hur herrarna kunde låta honom få rättigheter, när det fins andra, som nog skulle vilja ha den förtjensten. Men det skulle bli så fint nu förstås, se'n storslagtaren var här från Stockholm under riksda'n. Det dugde inte med mindre än en handelsman. Men jag köper hellre det lilla jag ska ha i ett lider, än sånt der askött i en bod. Det ska dom få i sej uppe i De Älste, lita på det.»

Ungefär sådana scener och yttranden upprepades i en mängd hushåll, der man gått miste om sin bönedagsmiddag och der magister Norlings vackra ord om »friden med allom» inte bar synnerlig frukt. Två vackra undantag gåfvos dock, nämligen hos sämskmakar Sundbergs och perukmakar Sahlbecks. Äfven hos dem hade man visserligen också förgäfves kokat och förvält af samma slags omöjliga kött. Men ju hårdare och mörkare det blef, ju gladare och ljusare syntes madamernas ansigten. De sutto kring sina kittlar likt hexor, kokande en trolldryck, och för hvarje gång de stötte med gafflarna och funno bitarna som knallar, mumlade de: »Det här blir en skön soppa åt Wessman! Har han bryggat för oss, så ska vi brygga för honom. Höijer, den flåbusen, ska få lukta på den här steken innan måndagen gått om, och det vore nog, om vi inte ska få honom att plikta för att ha klått till för

Digitized by Google

mycket också. Vi ä inte så dumma, fast vi ä bara madamer.» De värda damerna hade nämligen varit slagterskor begge två, men mist sin rörelse tillfölje af en ny reglering af köttförsäljningen, sedan storslagtaren Stahre från Stockholm varit i Gefle under riksdagen och visat vederbörande, huru fint äfven en slagtare kan utöfva sitt yrke. Det var han som lät utfärda följande gräsliga kungörelse: »Om någon af herrar handlande åstunda accordera med slagtaren Stahre om all den talg, som faller efter den afslagtning, som under instundande riksdag kommer att förrättas (n. b. oskirder) m. m.»

Sådant spridde sig i en småstad den tiden, då så litet tilldrog sig som kunde fängsla den allmänna uppmärksamheten. Hela söndagen talades om ingenting annat än det hårdkokta köttet och den störda sabbatsron. Och på måndagen rände sämsk- och perukmakerskorna af till stadsfiskalen, välbetrodde herr Pehr Höijer, med hvar sin köttbit, hvilka de stucko under hans snusnäsa, medan de samtidigt babblade på i en oafbruten ström af de ampraste beskyllningar mot handlanden och slagtaren Wessman, hvilken de nu formligen angåfvo att hafva till allmänheten försålt för helsan skadligt, ruttet och odugligt kött af ett sjukt kokreatur och att han dessutom tagit högre betalning än efter de faststälda taxorna.

Stadsfiskalen, hvilken redan haft mycket att göra med tit. Wessman i sin dar, mottog angifvelsen med oblandad tillfredställelse, särdeles som han visste, att Wessman räknade många vedersakare både uppåt och nedåt.

⁂

Handelsmannen och slagtaren Carl Fredric Wess-

Digitized by Google

man hörde dock till de fula fiskar, som ej äro så lätta att fjälla, till och med för en så pass drifven man som stadsfiskalen i Norrlands största stad. Han var inte oäfven för sin tid. Han hade gjort ett par dåliga konkurser, hållit möbel-lotterier, inrättat ett »Beuf-Compagnie», uppträdt på Säter-åsen med ett nytt eldsläckningsmedel, piskat upp fruar, pigor och en boktryckare, men framför allt procentat i oändlighet. Han befann sig tydligen nästan ett helt sekel före sin tid, och sådana förstås endast mycket klent af samtiden. Också var Gefle anno 1793 ingen stad för nyhetsmakare af Wessmans kaliber.

Målet förekom inför magistraten d. 21 Augusti. Wessman anklagades för att ha sålt »af röta anstuckit kjött» till åtskilliga af stadens invånare. Detta kött hade fåtts från ett d. 25 Juli slagtadt kokreatur.

Wessman förklarade sig hvarken ha slagtat något sjukt kreatur eller sålt något af röta anstucket kött. Han ansåg, att det borde tillkommit stadsfiskalen att ha gjort sig bättre underättad härom, på det allmänheten fått ett klarare begrepp om sjelfva sakförhållandet.

Stadsfiskalen invände, hurusom allmänheten icke alls lede af, om Wessman för sitt eget nöjes skull läte slagta sjuka kor, utan blott derest han sålde halfruttet kött. Hvilken spetsiga förolämpning Wessman bad få införd i protokollet. Han tålde inte dåligt skämt.

Dermed började förhör med en mängd vittnen, som fiskalen ditkallat och af hvilka Wessman försökte jäfva så många han, äfven på de mest orimliga grunder, trodde sig ha något att anmärka emot. Beträffande slagterskan Stina Åberg androg han, att hon, som egentligen förrättade slagtningen och således ensam eller gemensamt med honom borde stå till ansvar, i fall något oordentligt skett, alldeles icke borde få

Digitized by Google

vittna. Lika så litet snickar Schödin, som var skyldig räntan efter ett kreatur. Men rätten lät dem vittna jemte en del andra, hvilka alla intygade, både att kon, som slagtades till bönedagen, varit till ytterlighet sjuk och eländig och att köttet befunnits blått och flödigt och bläddrigt och vattenaktigt och »skrabbigt» och illaluktande. Kossan var så medtagen af en förfärlig stångning, som förorsakat påsen på ena sidan, redan då hon köptes i Elfkarleby, att hon under vägen mellan Jerfsta och skogvaktar Örns fäbodar kullkastat sig tvenne gånger och den tredje vid framkomsten. Efter slagtningen visade sig ett stort hål, hvarigenom inelfvorna genast utfallit. Och fastän slagterskan bortskurit köttet omkring hålet, hade det qvarvarande på samma sida ändock varit skadadt och illaluktande.

Man skulle tro, att hvilken som helst borde ha förstummats inför så grofva indicier. Men C. F. Wessman hörde ej till dem, som ge sig godvilligt i något fall. Han lät höra två qvinnor, hvilka intygade, att kon med påsen i fäbodarna ätit som de andra kossorna och sprungit med dem, ehuru ej så långt. Detta vid första rättegångsdagen.

Sedan lät stadsfiskalen kalla en massa andra vittnen, hvilka samtliga köpt uselt kött af Wessman till denna märkliga bönedag. Somliga sade sig ha kokt det ända till tre dagar, då det varit kolsvart, andra i två, då det blifvit grönt. Ibland frågade domaren, om inte möjligen köttet hade kunnat bli så der uselt af värmen, men sådant förklarades omöjligt eller åtminstone inte troligt. Somliga menade, att hundarna ej velat äta deraf, till och med knappast svina. Ingen den äldsta fru eller piga hade någonsin sett eller kokt något liknande.

Digitized by Google

Gentemot denna storm stod Wessman alltjemt lika upprätt. Han lät förhöra timmermannen Petter Ågren, som hållit i kon, då den slagtades. Kon hade blott fallit på knä, då slagterskan slagit första slaget, och hon måste slå två slag till. Han hade ej märkt, att kon haft annat fel än påsen, som hade varit stor som hans bägge knytnäfvar. Vittnet hade dock tyckt, att Åbergskan tagit sig en styfvare frukost. — Vidare hade Wessman inkallat en Lisa Svahn, som berättade, att då hon kommit till perukmakar Sahlbecks hustru (ena angifverskan), dennas dotter berättat för de innevarande, att slagterskan Åberg kommit från Wessman gråtande och förklarat, att denne låtit slagta ett odugligt kreatur. Hon skulle derför passa på och köpa kött deraf för att sedan »knipa Wessman på rådstun». — Så hade han äfven dragit dit en gynnare, hvilken uppgafs vara klockgjutar Hillströms lärodräng, Wahlman. Denne, som tycks också ha varit en egendomlig kurre, uppgaf sig på tillfrågan ej under 4 år ha »nyttjat Herrans Högvördiga Nattevard». Då han till ett sådant »afhållande» ej kunde uppgifva några laga skäl, bestred stadsfiskalen hans hörande som vittne. När då Wessman bad, att Wahlman blott måtte få höras berättelsevis utan ed, bestreds detta af stadsfiskalen, hvarför rätten höll öfverläggning och förklarade, att Wahlman icke kunde få höras som vittne. Naturligtvis gaf sig icke Wessman, utan företedde vid nästa rättegångstillfälle ett intyg från klockaren, att Wahlman verkligen gått till skrift så sent som d. 31 Juli, och anmärkte att W:s yttrande kom sig af, att han — hörde illa. Häremot androg stadsfiskalen, att med anledning af W:s uppgift om de 4 åren och andra galenskaper W. inte kunde anses vara annat än — vanvettig och inga-

Digitized by Google

lunda tillåtas vittna. Åter fingo parterna afträda, hvarefter magistraten beslöt att Wahlman skulle skickas till själasörjaren för att få intyg om sin »sinnesförfattning». Detta betyg blef temligen klent. Wahlman uppgafs ega enfaldig kunskap i salighetsläran, kände litet eller intet till vigten af edgång, men vore »till sina sinnen tämmeligen redig». — Wessman godkände naturligtvis icke detta intyg, på grund af att komminister Hedman, som utfärdat det, om Wessman utspridt rykte, att han skulle ha öfverfallit ett af komministerns tjenstehjon, hvartill dock Wessman var alldeles oskyldig. Stadsfiskalen åter påstod, att betyget bara bevisade, att Wahlman ej kunde få höras på ed, och ingalunda förringades af Wessmans obevisade påstående. Magistraten, som åter höll öfverläggning, medgaf dock nu, att Wahlman skulle få göra sin berättelse utan ed. Man skickade en stadsbetjent ut att söka den enfaldige Wahlman, som anträffades på ett fartyg, men som klokt nog — vägrade följa med, innan han fått ordentlig stämning. När Wessman till slut lyckades få honom till rådstugan, berättade han sig ha blifvit skickad af perukmakar Sandbergs hustru, en dotter till perukmakar Sahlbecks hustru (angifverskan), till Wessman att köpa 4 marker kött för tre daler, och då han funnit detta kött mycket benigt, hade han ej velat behålla det, hvarför Wessman gifvit honom något mera kött, så att han fått half sjette marker för 3 daler eller 8 sk. Det var alltsammans — tant de bruit pour une omelette!

Vidare hade Wessman för att blanda bort korten äfven inkallat ett par käringar, hvilka intygade, att de under arbete i Wessmans vret ätit kött, som varit godt och »saltgrönt», ehuru de ej riktigt visste, om det var från den der omtvistade kon.

Digitized by Google

Ändtligen kunde fiskalen få göra sitt slutpåstående, som bestod deri, att, som Wessman ej allenast öfverträdt månadstaxorna — man hade räknat ut, att han tagit mer än dåtidens taxor påbjöd — utan äfven sålt felaktigt eller skämdt kött efter ett slagtadt, sjukt kokreatur, så skulle han »anses» med tillsammans 40 daler silfvermynt.

Det skulle visserligen vara roligt, men blefve för långt att ordagrant citera Wessmans dråpliga slutsvaromål, hvilket han aflemnade skriftligen. Här må dock göras åtskilliga utdrag såsom prof på hans goda anlag som advokat och pikanta framställningssätt i allmänhet.

Han började med att förklara, hurusom det vore alldeles öfverflödigt att vidare andraga något, derest ej målet af åklagaren blifvit insvept i så många inqvisitoriska skäl och klagande parter fått vittna i egen sak. — Rätta förhållandet med det af stadsfiskalen föregifna ruttna kokreaturet vore, att det inköpts i Elfkarleby och medföljde den öfriga driften till Lärkbo, hvilket utgör 4 mil. »Om nu en ko, som gått 3 mil, tröttnar på den 4:de och hvilar, bevisar ej, att hon är sjuk, utan att hon är lika frisk som den öfriga boskapen, då hon på ett dygn kunnat gå 4 mil, helst från hemorten, hvarifrån boskapen alltid är trögkörd. 2:ne vittnen ha intygat, att samma kreatur i 3:ne veckor derefter ätit, druckit, hoppat och »kjesat», hvilket allt en sjuk ko ej kan göra, följakteligen var hon frisk. Ingen har heller kunnat intyga, att kon vid slagtningen varit sjuk, utan har hon på sätt som andra kreatur blifvit slagna för hufvudet, hvartill kommer timmermannen Ågrens vittnesmål, märvärdigt i så måtto, att hon tålt 3:ne slag, hvilket bevisar, att kreaturet hade mer

Digitized by Google

än vanlig styrka, följakteligen var kon icke sjuk, mindre halfrutten, som Actor påstått.»

»Att några angifvit sig ha ätit odugligt och af röta anstucket kött, bevisar ingenting, emedan lagen icke tillåter att vittna i egen sak och vara angifvare tillika. Det är ännu obevisadt, att det kött de ätit blifvit köpt hos mig. Äfven om jag skulle medge detta, så bevisar det ändå inte, att det var skämdt af röta, då det köptes. I sådant fall hade de kunnat låta bli att köpa en oduglig vara, då ingendera af dem är afvita eller öfvermaga. Att köttet under rötmånaden, då det köptes på fredagen, kunnat blifva angripet af röta, helst der ingen källare är, blifver ej mitt fel, utan deras, som ej ätit köttet medan det var färskt. Och att somliga icke kunnat få sitt kött kokadt på 3:dje dygnet, lärer ha härrört af brist på ved eller att de afsomnat vid grytan, hvaremot en känd sanning är, att ben kunna kokas på 6 timmar så, att deraf kan tillredas ätlig mat.»

Vidare svor han vid Gud och hans heliga evangelium, att det kött Lisa Hedman och Lisa Svan åto af i hans vret varit af samma ko, för hvilken han blifvit anklagad. Af hvad han nu anfört och med flera vittnen bevisat syntes, att denna rättegång vore af arghet och ondska anstiftad för att skada hans rykte och hos det respektive allmänna förminska hans kredit.

Första upphofvet hade varit slagterskan Åberg, hvilken enligt 2:ne vittnens vittnesbörd varit af starka drycker belastad och i sin yra utspridt och missryktat det slagtade kreaturet hos hustru Sandberg (angifverskan), hvars intresse åter i anseende till försäljningen berodde på, »att det af mig försålda köttet kunde blifva illa beryktadt och mitt förtroende dermed hos allmänheten minskadt».

Digitized by Google

»Om dessa personer drifvits af ett godt uppsåt, så skulle de genast ha låtit angifva detta till att förekomma utprånglandet af en för helsan skadlig och bedräglig vara. Men i stället hade de i staden beryktat mig för ett så smädligt brott som att jag skulle låtit slagta ett sjukt kreatur. Härtill kommer hustru Sandbergs falska angifvelse, att hon skulle af mig köpt af besagda kokreatur för 2 skilling marken, då deremot hennes ombud, Wahlman, begärt och fått 5 1/2 mark saltgrönt kött för 8 skillingar, af hvilket allt ofta nämda hustrus ilska och arghet är uppdagad, för den skull påstår jag hustru Sandberg och Åberg hvardera måtte åläggas böta 30 daler silfvermynt och göra mig offentlig afbön.»

Äfven fordrade Wessman upprättelse af »den bland sina domare, som med sig vet, att han låtit sig förledas af fördom och ett ogrundadt rykte att smäda honom oskyldigt i förtid».

Slutligen fick stadsfiskalen en svår gliring, i det Wessman sade sig afstå från något påstående emot denne, emedan han icke med skäl kunde föreställa sig, att han bättre visste, helst hvarken han eller någon annan »icke lärer kunna vänta af herr stadsfiskalen någon aktning, då han så oförsynt under hela rättegången icke visat sig hafva någon för sjelfva domstolen».

För dessa »förklenliga utlåtelser» yttrade genast stadsfiskalen, att Wessman måtte »anses» med 20 dal. silfvermynts böter och dessutom för det han inför rätten utbrustit i svordom. Härpå reste sig en rådman Sundqvist, yrkande, att Wessman måtte tydligen förklara, *hvem* han åsyftade af rättens ledamöter, beträffande beskyllningen för smädelsen i förtid, på det

Digitized by Google

denne måtte kunna pröfvas jäfvig eller icke att som domare befatta sig med sakens afgörande. Hvarpå Wessman genmälde, att då han vore öfvertygad, »att den som vidkändes saker, sjelf funnit sitt misstag», så afstode han från jäfvet. Men stadsfiskalen högg genast in, att Wessman måtte åläggas att bestämdt uppgifva den åsyftade ledamoten och plikta för denna tillvitelse, såvida han ej kunde leda den i bevis.

Rådman Carl Gustaf Sundqvist — son till boktryckaren Ernst Sundqvist — omtalade då, att han mellan fyra ögon förebrått Wessman derför att denne genom att försälja en oförsvarlig vara stötte sig med allmänheten. Detta af välmening och vänskap. Han påstod dock nu, att Wessman borde antingen bevisa den gjorda »insimulationen» eller ock ansvara derför enligt lag. Wessman förklarade sig hafva för rådman Sundqvist »ifrån dess barnaår egt en utmärkt vänskap» och ville derför ej göra något jäf gällande. I en skrifvelse tillkännagaf sedan rådman Sundqvist, att han »med yppersta nöje fullgjorde religionens förnämsta pligt, den att förlåta», och återtog sitt åtal.

Ändtligen föll nu magistratens dom, hvilken heller inte är så utan sina kostliga pointer. Der står bland annat: »Och ehuruväl slagtaren Wessman, såväl deraf, att det af honom slagtade kokreatur, under den tid det betat vid Skogmurs fäbodarna, då de öfriga kreaturen sprungit eller kesat, sig på enahanda sätt förhållit, som ock deraf, att ett stycke kött, hvarmed han spisat några på hans vret arbetande personer hvarken till smak eller utseende varit olikt godt och af friskt kreatur bekommet kött; likväl och alldenstund icke utrönas kunnat, antingen kokreaturets springande varit en värkan af brömsar och myggor eller af någon behagligare orsak,

Digitized by Google

och intet af vittnena gittat på sin ed taga, att de ätit af det af Wessman utsålda kokreaturets kött, magistraten icke heller kan hafva det afseende på den svordom, som Wessman emot lag trott sig tillständigt att inför magistraten göra, att den skulle förtaga verkan af de flera i detta mål sammanstämmande edeligen afhörda vittnens utsagor, enligt hvilka m. m.» Sjelfva domen lydde på, att Wessman dömdes att för försäljning af skämdt kött böta 10 daler, för öfverträdande af taxor 30 daler, för svordom inför rätta 20 daler och för det »obeskedeliga» jäfvet mot rådman Sundqvist 20 daler, allt silfvermynt.

Som man ser, blef detta en dyr ko för den spekulative slagtaren och handlanden Wessman. Men denne var lika stor filosof som krångelmakare och affärsman. Som bevis derpå äro vi i stånd att anföra följande friska utdrag ur hans skrifvelse d. 30 Nov. 1793, tillkommen med anledning af en kitslig not i »Veckoblad för Gefleborgs Län», der på talet om att en slagtare i Konstantinopel blifvit med öronen fastspikad vid galgen, der han blef stående tills han dog, red. anmärkte: »att *våra* slagtare böra tacka Gud, att sådant inte är brukligt i Sverge, ty om någon der beträdes med att ha sålt askött, så pliktar han bara och behåller både lifvet sitt och öronen med.»

Detta var mer än den hetlefrade Wessman kunde tåla, och efter en lång, mycket listigt vrängd framställning af här skildrade rättegång slutar han: Emellertid, min herre, som denna sak nu ligger under Höflofl. Commerce-Collegii pröfning, huruvida åtta vittnens edeliga vittnesbörd som mig friar skall gälla, eller det härliga domskälet, »*at Creaturets hoppande, springande och kesande kunnat härröra mera af Brömsar och myggor än*

Digitized by Google

som af gladare känslor, i stöd hvaraf jag är pliktfäld; så torde vi göra bäst att å ömse sidor spara vår möda med att dekorera galgen eller pålen. — Jag skall i tanklöshet ej likna min herre, som af sitt öfverdåd intet annat skördar än plåga; olycksöden, gagnerika för den tänkande, äro för den tanklöse förlorade och göra honom uslare, icke visare.»

Och så slutar Wessman affärsmässigt och nonchalant med följande praktiska reklam: »Oaktadt ofvannämda rättegång, så har funnits och finnes ännu hos mig hvarje vecka godt kött, som både köpes och ätes af vältänkt folk, som alltid äro vida öfver min herre, åtminstone på hjertats vägnar.»

Som man af denna sannfärdiga berättelse ser, fans det »smart» folk i Gefle äfven för 100 år sedan, hvadan episodens framdragande ur glömskan ej torde sakna sitt intresse också i kulturhistoriskt hänseende.

Digitized by Google

Riddar Rosenhäger.

Legend.

Det var den bålde riddar Rosenhäger,
om hvilken sagan på ett ställe säger,
att han var gammal och bar två kalotter,
när han till äkta tog sin fogdes dotter.

Sjelf fogden gått ombord på Charons färja;
det hände, då en natt han skulle berga
sig från ett gille, ty vid den attacken
han föll i trappan och bröt af sig nacken.

Digitized by Google

Den gamle riddarn var dock rapp i dryckjom,
i svärdslek äfven och i androm styckjom,
men efter vigseln sköt han från sig drufvan
och sjöng till lutan för den unga dufvan.

S'en satt han jemt och qvad i borggemaket,
när ekvedsbrasan skimrade i taket,
och Gertrud lyssnade med knäppta händer —
bredvid stod Håkan, en af riddarns fränder.

Digitized by Google

När då den gamle sjöng om »ros och blader»
och »jungfrun gångar» uppå basrullader,
såg Håkan kärligt på hans blyga maka,
och hon — hon såg förstående tillbaka.

Men riddarn tröttnade att evigt sjunga,
till vinets floder längtade hans tunga;
han bytte lutan mot kristallpokalen,
som glömd och dammig stod i vapensalen.

Och full af vin han sjönk i stol'n tillbaka,
hvars nötta sits af kämpatyngden knaka',
ty riddarns aska var ej gödd med måtta:
den vägde, tror jag, lispund tjuguåtta.

Hans lynne var dock ej det allra bästa —
i ruset plär så hända med de flesta —;
han led af oro, och till junker Håkan
han sig förtrodde, när härnäst han råka'n.

Digitized by Google

»Mitt unga vif, du vet, min trogna maka . . .»
»Hon mår väl bra?» gaf Håkan tvärt tillbaka.
»Ja, henne intet felas nu — dessvärre.
Hon frodas snällt och vördar mig, sin herre.»

»Men sorgsna tankar på mitt sinne trycka:
det fattas något i min rika lycka,
en dugtig pilt, som, när jag dör, mig säger,
att dock skall lefva riddar Rosenhäger.»

Digitized by Google

Den unge Håkan mystiskt ler åt bikten
och ger ett råd, som jag i denna dikten
mig frihet tar att ord för ord citera,
om ock det skulle en och ann' genera.

»I Ekö-skogen, der ett elfsprång brusar,
en hängbjörk ståndar, hvilkens krona susar,
när vinden tiger uti sommarnatten
och dimman böljar öfver elfvens vatten.

»Så snart nu da'n sig hunnit riktigt qvälla,
bör er fru Gertrud ensam kosan ställa
dit bort till platsen, gömd bland snår och stenar,
och stanna der inunder björkens grenar.

»Der skall hon sjunka hän i bön och drömmar,
tills från dryaden uti trädet strömmar
en mystisk makt; hon slumrar in i grönskan . . .
och ni, herr riddare, får fyld er önskan.»

Digitized by Google

»Ditt tal är konstigt, och jag tror du ljuger!»
Ung' Håkan log och sad': »försöka duger!»
»Men tänk, om henne röfvar Ekö-trollet?»
»Var lugn — jag bor ju sjelf åt detta hållet.»

Och natten kom med kärleksserenader
från fält och skogars djurverldsmyriader.
Fru Gertrud gick till björken, blid och stilla ...
Och nästa vår sjöngs vaggsång för den lilla ...

Digitized by Google

Nu satt den bålde riddarn i gemaket
och sjöng, så att hvar bjelke skalf i taket,
och passade den lilla pigga ungen,
som om han varit minst en son till kungen.

Ibland blef dock herr riddarn mörk i synen
och rynkade förfärligt ögonbrynen,
ty pojken hade junker Håkans näsa,
den stod så tydligt i hans drag att läsa.

Digitized by Google

Men se'n begynte riddarn högt förklara'
att ej förnuft i slikt det kunde vara,
och sad': »ju pojken femton marker väger;
så tung är blott en äkta Rosenhäger!»

Ernst Lange.

Digitized by Google

Förr och nu.

Förr i verlden, när herr Anderson var fästman var han den mest ridderlige unge man, som gerna kan tänkas. Bara hans Anna hade haft så mycket som nästippen ute i köket, bedyrade han, att maten smakade: »o så härligt!» och att »han kunde äta sig förderfvad på den», hvilket han också i handling gjorde sitt bästa att visa. Och ingen kunde heller med större hänryckning än han i timtals sitta och betrakta sin fästmös handarbete och betagen sucka något vackert om »sköna styng, som ljufva handen sömmat» —

Och nu? —

Han har varit gift i två månader, och när han nu slår sig vid middagsbordet, frågar han med ett älskvärdt leende, i det han hugger för sig från fatet:

»Hvad *kan* det här vara för rariteter, älskling — skinka eller pannkaka?»

»Biff!» svarar fru Anderson kort.

»Må det?!» säger Anderson med stilla undran. »Hm, hm lilla gumman, du har visst en *bra* liflig fantasi — ja-ja, det är ju bara något att sätta ofantligt värde på, men inte precis i matlagning. Biff! Kunde inte gissat det, om det gält min salighet. Smakar snarlikt stekt sill. Sillbiff, hva'? Men, käraste, hvad är det här för långa snören, han har i sig?»

Digitized by Google

»Herre gud, det är väl kötttrådar, du ser,» suckade fru Anderson förskräckt.

»Köttrådar! Jaså på det viset. Tror du inte det hade varit bättre om du väft trasmattor af de der trådarne i stället för att lägga dem här i biffen, hä? Hade nog blifvit grufligt starka. — Och ölet! Vet du hvad, mitt ljufva barn, det är inte *alldeles* nödvändigt att värma det i ugnen nu, när vi ha + 40 grader i skuggan. — Hvad har du så i skålen der, raring, äggmjölk elller sötsoppa?»

»Buljong, ser du väl,» svarar fru Anderson och stirrar ihärdigt på sin tallrik.

»Åh bevare, kära du! Det käns då sannerligen inte på smaken, och färgen förråder det inte heller. Fiskbuljong, kanske?»

»Jag tycker den har en riktig stark brun färg,» säger fru Anderson eftertryckligt och tar sig en stor portion till.

»Tror jag det, så som du sitter och lutar hufvudet öfver tallriken — reflex från ansigtet ditt, min söta vän. Annars är den sannerligen så svag, att den knappast orkar rinna ut för halsen och hålla sig qvar på sin plats der nere. — Håhå-ja, gudskelof för att denna middag lyckligt är öfver. — Nå, knappen har du naturligtvis inte sytt i rocken?»

»Jo det har jag —»

»Skomakaretråd! Sannerligen har du inte sytt i den med skoma —»

»När det aldrig vill hålla, så» — mumlar fru Anderson en smula röd i ansigtet.

»Att du inte slog i honom med en tretumsspik eller band fast honom med en tågstump! Jag känner mig så upprörd af glädje, när du gör dig så här

Digitized by Google

mycket onödigt besvär för min skull. Min älskade, det är du som förljufvar mitt lif och utjämnar alla törnen på min stig — aj, för tusan, der rök knappen ur handsken! Den har du visst sytt fast med lite mjölklister, svagt, mycket svagt? Nästa gång du syr i honom, så var så innerligt snäll och gör det med lite syndetikon eller en bit häftplåster. — Adjö då, äskling! Var sant — du kan äta upp sillbiffen och buljongen eller hvad det var, du kallade det, till qvällen — jag kommer inte hem.»

Och så går herr Anderson sin väg med ett så lidande utseende, att fru Petterson i huset midt emot beklagande säger: »Stackars, stackars Anderson — hans hustru är bestämdt inte riktigt snäll och vänlig mot honom!»

l—f.

Digitized by Google

Så'n uppriktig själ!

— Älskade Edvard! Du lofvar ju att efter bröllopet stanna hemma om qvällarne hos din lilla gumma? Jag skall hvarje afton spela och sjunga för dig.

— Ja visst, min älskling. Jag är inte alls begifven på nöjen.

Digitized by Google

Så är det ställdt.

— Du låter bli att kurtisera dotter min! Jag låter inte leka med mig.

— Men det gör hon.

Digitized by Google

Det nya modersmålet.

(Apropos Chicago, meddela vi här följande lustiga, så vidt vi veta hittills icke i Sverige tryckta visa, författad af biträdande statssekreteraren i Minnesota *Herman Stockenström*, i Amerika mycket uppburen äfven som poet.)

Farväl till Stockholm, dess mörka gränder,
till gamla Svea, dess gröna stränder!
Farväl, du svenska! — Nu skall Fredrika
som annat storfolk blott english spika [1].

Så sad' Fredrika från Mosebacke
och knyckte till på sin spotska nacke;
snart nog hon seglar från Mälarviken
med lättadt hjerta till republiken.

Och under resan var vädret disigt,
men vår Fredrika, hon tog det isigt [2];
hon gick på däcket ibland och krafla'
och fann det »trifsamt» på stimbåt travla [3].

Till »nya verla» att monni mäka [4]
hon for, Fredrika, den muntra däka,
och förrn hon ännu fått hatt på skalle,
hon många gånger har kätchat Kalle [5].

Digitized by Google

Förr var hon fattig; nu tycks hon lika[6]
att vara pyntad just som de rika;
nu har hon »pullback», vår Stockholmsjänta,
och brukar kinderna duktigt pänta[7].

En tid hon bodde i staten Jova,
men snart till Nefjork hon åter mova[8]
och der hon lefver vid sjunde stritet[9]
och har ett schopp[10] *fastän det är litet.*

Der syr hon kläder på sista modet,
som äro nejsa[11] *— jag skulle tro det!*
En bå[12] *hon fått sig som heter Larsen*
Och är en dräjver[13] *i sta'n på karsen*[14]

Han är så »kilig», en präktig fella[15] *—*
och icke må han för grinhorn[16] *gälla,*
med hakan shäfvad[17] *och polkahåret*
siratligt kuttadt[18] *med »knorr» som fåret.*

Sin helsa troget Fredrika vårdar.
Bredvid en rälråd[19] *hon går och bårdar*[20]
och efter dinner[21], *om så hon filar*[22],
på stoppad launch[23] *en stund hon hvilar.*

När qvällen kommer, ni kan begripa
se'n väl hon ätit, hon går att slipa[24]
och om båd båar och marriak[25] *drömmer*
och dagens strider i natten glömmer.

Digitized by Google

Hon är »poetisk», hon tidning kipar[26],
med hvilken ofta hon flåret svipar[27],
se'n först i tårar hon ömsint smälte
när det gick galet för skissens hjelte.

I ståret[28] *hon tar allting på »krita»,*
hon är för god att en menska chita[29],
hon går till mitingen[30], *vår Fredrika,*
der »vangelister» så fromma skrika.

Hon lefver lyckligt. Man henne prisar
för hennes ögon — två fina pisar[31]
men jag mer prisar den nya svenska,
som är så olik den fosterländska.

---

[1] *Speak english* = tala engelska. [2] *Easy* = lätt. [3] *steamboat* = ångbåt; *travel* = resa. [4], *make money* = förtjena pengar. [5] *Cathc cold* = förkyla sig, [6] *like* = tycka om. [7] *paint* = måla. [8] *move* = flytta. [9] *street* = gata. [10] *shop* = verkstad. [11] *nice* = vacker. [12] *beau* = fästman. [13] *driver* = kusk. [15] *car* = spårvagn. [15] *fellow* = karl. [16] *greenhorn* = nykomling, gröngöling. [17] *shaved* = rakad. [18] *cut* = klippt. [19] *railroad* = jernväg. [20] *board* = inackordering i maten. [21] *dinner* = middag. [22] *feel* = känna, tycka. [23] *lounge* = soffa. [24] *sleep* = sofva. [25] *marriage* = giftermål. [26] *keep* = hålla. [27] *floor* = golf; *sweep* = sopa. [28] *store* = butik. [29] *cheat* = bedraga. [30] *meeting* = möte. [31] *piece* = stycke.

Digitized by Google

Vintern nalkas.

Nordan hviner öfver sjö,
här om dagen kom det snö,
att oss gläda. —
Skralt var föret första da'n,
men nog åkte halfva sta'n,
uppå släda.

För en stadsbo, som man vet,
vintern är i allmänhet
ej så vigtig; —
men om man skall vinter ha,
kan det vara lika bra
ha en riktig.

Snö ej gagnar stort att få,
om det redan da'n derpå
börjar töa.
Snö, då snö det vara skall,
det är bäst i alla fall — —
må det snöa!

Digitized by Google

Bonden stundom säga plär:
snölös vinter icke är
värd ett öre.
Och det har han rätt uti —
alltså må det gerna bli
dugtigt före.

Då får bonden köra ned
ifrån skogen ris och ved,
plank och bräde,
timmerstockar till sin såg
och till qvarnen korn och råg —
allt på släde.

Och i staden skall det bli
ett och annat slädparti,
det är troligt.
Åka ut i vinterqväll,
bonad om med filt och fäll,
det är roligt.

Man ju ock i vintertid
skidorna i stup och lid
vill probera.
Alltså må det, om det vill,
gerna snöa en gång till
litet mera.

Digitized by Google

Arm och ben riskerar jag,
då det under vinterdag
börjar töa.
Smutsig halka är gemen
snön är både mjuk och ren; —
må det snöa!

Gösta.

Digitized by Google

Lätt att roa.

— Som sagdt, Pettersson kommer hit i afton igen.

— Jag kan inte alls förstå, hur du kan härda ut med den tråkige herrns täta besök.

— För hvarenda gång bereda de mig nöje.

— Prat! Det blir ju rent af odrägligt tråkigt, så fort han stiger in.

— Men så mycket roligare, då han går sin väg.

Digitized by Google

NEMESIS

eller

DE SMÅ SKORNA.

Sorglustigt kärleksupptåg i fyra öppningar.

Digitized by Google

De sutto tillsammans i grönskande lund.
Af hemskaste qval sågs hon plågad.
Med skälet han kom dock ej lätt underfund;
hon teg, fast hon ifrigt vardt frågad.
»Hvad är det, o ljufva Angelika,
hvad är det som smärta dig våller?
Af dina föräldrar jag har ju fått ja,
och du vet huru kär jag dig håller!»

Digitized by Google

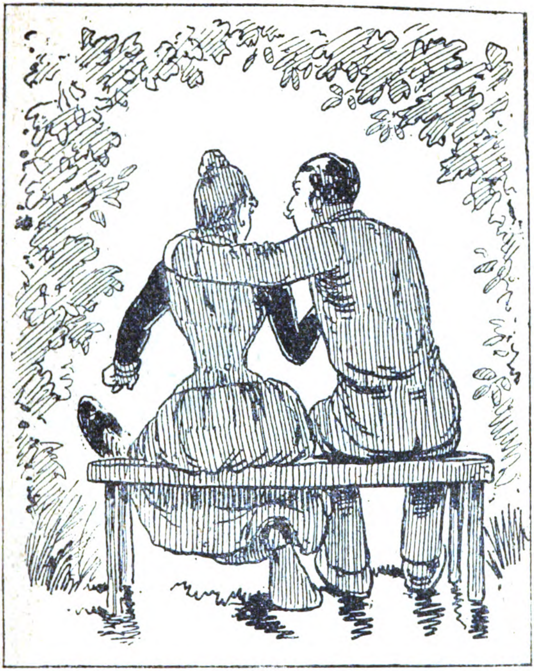

»Alexis», till sist det i snyftningar ljöd,
»jag känner din himmelska låga,
jag vet, du mig älskar i lif och i död!
Dock — o, hvad jag har för en plåga!
Men dig, min Alexis, jag skyller ej på.
Ack, nej! Mig i ångest försätter
skomakarn, som skamligt mig skaffat två små...
för små och för trånga stöfletter.»

Digitized by Google

I hjernan nu tankarne stormade tätt,
och saken han ville klarera:
»Min ljufva sylfid, uppå foten så lätt,
jag strax måste rekognoscera!»
Det var ej så ställdt som han hoppats uppå,
och grymt hade miste han tagit:
hon var en bedragerska, märkte han, då
han skodonen af henne dragit.

Digitized by Google

Med utaf förtrytelse skälfvande ton
för henne han hördes förklara:
»Angelika, säg, är det skick och fason,
så lömsk och så listig att vara!
Nu kan det ju tydligen synas — hvafalls? —
att grymt du mig blott velat dåra:
för små äro inte stöfletterna alls,
men fötterna äro för svåra.

Klatsch.

Digitized by Google

Fromma önskningar.

Han: O, att vi städse finge tillsammans glida framåt på tidens vågor!

Hon: Och jag sitta vid styret!

Digitized by Google

Ur

Kapten Puffs

Minnen.

Det är icke vår svenske Kapten Puff, den spirituelle gamle skriftställaren Carl Henrik Rydberg, från hvars minnen här efter följande bilder ur lifvet meddelas.

Digitized by Google

I Finland har nämligen något före och samtidigt med Rydberg en belletrist och skriftställare användt samma signatur: Kapten Puff, nämligen *Nils Henrik Pinello.*

Skicklig sällskapsaktör, räknade Pinello såsom sin bäste och käraste roll den pratsjuke kaptenen i Kexels bekanta lustspel, och det är också som Kapten Puff vi — efter ett Åbo-stentryck från medlet af 1860-talet — här återgifva hans lyckade och lika drag, hågkomna med glädje och sympati af många ännu qvarlefvande vänner i Finland och nog ej heller så få i Sverige, särskildt inom äldre skådespelare- och litteratörkretsar.

Pinello, tillhörande en ursprungligen italiensk, sedan 1756 å svenska Riddarhuset introducerad adelsslägt, var född 1802, blef student i Åbo och der 1823 promoverad filosofie doktor; han öfvertog sedan en större bruksaffär och sysslade dessutom med skriftställeri, att börja med endast för sitt eget nöje, men på äldre dagar, då ekonomiska bekymmer tillstötte, äfven för utkomstens skull. Derjemte var han i många år Finska hushållningssällskapets sekreterare och har utgifvit den första finska adelskalendern.

Under sina välmaktsdagar förde han och hans maka — Anna Juliana Schmidt — ett lysande och gästfritt hus, särskildt öppet för alla de musikaliska och dramatiska artister, som på 1830-, 40-, 50- och 60-talen besökte Åbo. En stor del af sin vackra förmögenhet uppoffrade också Pinello för ett värdigt uppehållande af det konstnärliga lifvet i den gamla Aurastaden. Han afled d. 9 september 1879.

Af hans många dramatiska arbeten — de flesta af dem efter främmande idéer — har »Den bergtagna

Digitized by Google

eller Systrarna på Kinnekulle», »En Nylands-dragon» (originalmusik af Conrad Grewe) samt »Sommarnatten» uppförts äfven i Stockholm. Mest blef han dock i sitt fosterland känd för de många små berättelser och tidsbilder han utkastade i tidningar, kalendrar och småtryck. De förskaffade sin författare vid mer än ett tillfälle den smickrande benämningen: den finske August Blanche; och nekas kan ej, att de genom sin humoristiska syn på tingen, sina direkt ur lifvet gripna figurer, sin hjertlighet, sin behagliga stil — som dock ibland förefaller, vid jemförelse med den svenske författarens, något uttänjd — och sitt fina sentiment ganska mycket påminner om Blanche.

Spridda på olika håll i Finland och der nu kanske halft glömda, hafva dessa berättelser i Sverige aldrig varit bekanta. Det är derföre vi tro oss göra våra läsare, såväl på andra som denna sidan om det svallande, minnesrika, konungabesjungna och André-öfverflaxade Eystrasalt, ett verkligt nöje, då vi här i Nissekalendern meddela det urval ur gamle Pinello-Puffens tidsbilder, som stälts till vårt förfogande.

* * *

Och nu öfvergå vi till dessa ofvan nämda skizzer.

I.

En pionier
för den finska konsten.

Det lilla fältskärsbostället Rais, vid f. d. kungl. lifdragonregementet, kan ingen hafva glömt, som för

Digitized by Google

några tiotal af år sedan besökte det huslighetens och trefnadens älskliga hem, der professorskan Pippingsköld i skötet af sin talrika familj, i lugn och stilla förnöjsamhet, framlefde sina enkeår. Ofta, ja ganska ofta, samlades omkring henne ålderdom och ungdom i ett förtroligt och alltid lifvadt samqväm, ty glädjen och gästfriheten voro hemmastadda i hennes bo, arbete och sång vexlade under hvarje årstid derinne, och mången sylvia, trast och bofink uppförde derute sina vackra harmonifulla sinfonier, så länge sommaren varade.

Mariadagen den 3 augusti — jag påminner mig nu ej hvilket år — hade till firande af värdinnans namnsdag ett större antal gratulanter från den närbebelägna staden infunnit sig hos den sanctissima Maria, som af hvar och en ibland oss tillbads och älskades. Under lekar och skämt ilade timmarne med mer än vanlig snabbhet sin kos, och knappt hade vi återvändt från en lustvandring i det närbelägna Katrinedal, innan solen småningom sänkte sig i sin purpurbädd och gäspande dolde sitt hulda anlete bakom horisontens täta sparlakan.

Det gör ingenting, *non fa niente,* tänkte vi. Aftonen var skön och herrlig. Rymden egde denna strålande klarhet, detta hemlighetsfulla och gripande uttryck af oändlighet. som en fullkomligt molnfri sommarhimmel framställer. När man då blickar mot den blomstrande jorden, som under denna årstid står i sin skönaste skrud och hvars fägring tjusar och lifvar vårt sinne, känna vi tydligt, att denna skönhet står i sammanhang med vår korta tillvaro och att vi fritt kunna öfverlåta oss åt de ljufva njutningar den i så rikt mått erbjuder.

Under dessa betraktelser hade jag tagit en beqväm

Digitized by Google

plats på trappan till boställets karaktersbyggnad, öfverskådande de grupper, hvilka rörde sig i det fria. På gräsplanen i min närhet kastade barnen boll, ett stycke derifrån satt hand i hand och hjerta vid hjerta ett nyss förlofvadt par; här letade man efter fyrväppling och der åter svängde man sig i gungan vid magasinet, Nu makade gårdens fryntlige tomte, rigubben med den röda mössan, sig till stället för sin nattliga verksamhet, och länge dröjde det ej derefter innan hela flicksvärmen hade makat sig till min trappa. Lik en skock kuttrande dufvor omgåfvo de i en hast min hittills ensamma person, och der sutto de nu

— — — »små älskliga flickor i ring
och tänkte och sade — Gud vet — ingenting;
men kände de något, så blef det en bikt,
som jag satte om i en lågande dikt».

»Låt det nu vara slut med bikt och dikt», sade Josefine,» och sjung i stället någon liten visa för oss; du kan ju så många».

»När Josefine ber, då hon liksom Lazarra kunde befalla», svarade jag, »så tycks för ögonblicket ingenting vara naturligare, än att jag börjar med den lilla ljufva blomman, som så skön, men obekant der stod, och fortsätter med hvad Papilio en afton, så skön som denna, hviskade genom törnets galler. Befall endast, min herskarinna, och jag är genast färdig».

»Var inte stygg nu; men låt oss höra något nytt, något som vi aldrig förut hört.»

»Ack ja, ja!» upprepade de andra flickorna i chorus.

»I så fall säger jag som gamle Kristofer Armfelt, då han anmodades att såsom sekundant öfvervara du-

Digitized by Google

ellen emellan Blume och Liprandi: 'så villig som skyldig'».

Med blicken på de två älskande började jag derefter:

»En riddare båld och en jungfru så grann,
de sutto tillhop' i det gröna;
de sågo med ömma begär på hvarann:
Alonzo den tappre, så kallades han,
och hon Imogine den sköna.»

Fortsättningen och slutet af den långa balladen hade förklingat och efterföljdes en stund af allmän tystnad, då helt oförmodadt en mungiga hördes på något afstånd, i toner, ömsom glada och lifliga, ömsom vemodsfulla och smäktande, återgifva styckets melodi.

Den virtuos, som så mästerligt behandlade det otacksamma instrumentet, var en ung gosse med ett hufvud, omkransadt af rika lockar, en hög och öppen panna, ögon strålande af snillets glädje och eld och en mun, der ett ständigt skälmaktigt leende hade sitt fria spelrum. Dryaderna i Åviks skogar voro de första, som hade lyssnat till hans mungiga, då han, en annan Robinson Crusoë, der uppträdde, åtföljd af sin trogna Fredag — en liten vallflicka, hvilken likasom han var utstyrd i en kostym af bark, blommor och mossor. — Nu var det första gången jag här i tiden såg och hörde

Robert Wilhelm Ekman.

⁂

Hvad Gud gör är godt! Han har makt öfver kropp och själ. Han utsår fröet, så att blommorna blomstra, och han bryter dem efter sin vishet till kransar för

Digitized by Google

ovigheten. Det frö som var nedlagdt hos gossen Ekman antydde redan vid sin första grodd eller den tid, då han med sotkol och saften af skogens blommor och bär utförde sina tankars fria fantasier, den blifvande konstnären. Men den af detta frö uppspirande plantan skulle säkert för alltid vissnat och dött, om ej den äldre brodern, Fredrik Ekman, med en sällsynt och sjelfuppoffrande kärlek åtagit sig dess ömma omvårdnad och hägn. Förvissad som han var, att redan en och annan finsk konstnär fått med Farinelli utbrista:

»här lider konsten ofta tvång;
här får den tigga mången gång»,

beslöt han att så tidigt som möjligt flytta den dyrbara plantan i en bördigare jordmån, der hon, i en varm och mild lifsluft, finge inandas ett nytt och hittills aldrig anadt växtlif.

Det var Sverige som nu, likasom så ofta tillförene, i sina moderliga armar upptog ett af Finlands fattiga barn. Här i den på sin tid ryktbare Lorenzo Hammarskölds hus, ett samlingsställe för den så kallade Nya skolans banérförare, många skalder, litteratörer och konstnärer, fann den finske gossen ett hem, som till och med en och annan rik mans son kunnat afundas honom, och i Akademiens för de fria konsterna lärosalar erhöll han af Westin, Sandberg, Fahlcrantz m. fl. all den grundliga undervisning hans tidigt vaknade kunskapsbegär fortfarande och med rastlös ifver ständigt eftersträfvade.

»Phoebus körande solens spann» var det första täflingsämne han i sitt nya fädernesland behandlade. Efter fulländningen häraf erhöll han det för ändamålet

Digitized by Google

af akademien bestämda pris. Detta åtföljdes årligen af flere andra, och småningom, isynnerhet efter studieutflygter till Dalarne och Vingåker, hade den unge eleven redan utvecklat så mycket snille och säker uppfattning vid utförandet af sina mångartade utkast och kompositioner, att han med akademiens enhälliga bifall tilldelades ett resestipendium till utrikes ort.

Försedd härmed och dessutom understödd af en rik engelsman, som, för en tid bosatt i Stockholm, understundom inköpt ett och annat af den flitige nybörjarens anspråkslösa arbeten, inpackade kungl. akademiens stipendiat sin lilla kappsäck, kunnande med allt skäl säga: *omnia mea mecum porto,* då han glad och dansande begaf han sig ombord på den holländska koff, som till en början skulle öfverföra honom till utlandet.

För att förkorta tiden under den långa och besvärliga resan, aftecknade han den gamle skepparen och hvarochen af koffens besättning, spelade sin mungiga till vederbörandes synnerliga förnöjelse, sjöng och dansade den så kallade »engelskan», fordom inlärd af glasblåsarne på Åvik, så att vid framkomsten till Antverpen ingen så trumpen sjöbuss fanns ombord som ej på allt upptänkligt sätt sökte visa honom sin tacksamhet och belåtenhet. I främsta rummet var detta likväl skepparen förbehållet; ty så länge hans passagerare vistades i Holland, studerande den nederländska skolans förnämsta gallerier, hade denne, efter återkomsten från sina utflykter, alltid ett välvilligt, kostnadsfritt hem i den gamles låga koja, der porträtter af hela skepparfamiljen prydde väggarna, då den finske, glade målaren omsider lemnade Holland och derifrån begaf sig till Paris.

Digitized by Google

Att den tidrymd af åtta år Ekman härefter uppehöll sig dels i Frankrike, dels i Italien icke förflöt i fåvitsko, derom vittna de många större och mindre arbeten han öfversände till Sverige och hvilka finnas förvarade såväl i kungliga som enskilda samlingar; men emedan förteckningen deröfver tillhör uteslutande konsthistoriens område och jag dessutom aldrig såsom Lifmedikus Lovander haft daglig korrespondens med mina kolleger i Paris, förtiger jag berättelsen derom, likasom jag af samma giltiga orsak icke anför de bildande nöjen, hvilka i utlandet erbjödos främlingen, eller de flammor »den gud, som öfverallt man dyrkar, som bindeln för sitt öga bär», möjligen under en glödande sol upptände i hans hjerta.

Återkommen till Sverige, blef Ekman såsom konstnär på mångahanda sätt ärad och hyllad. Tid efter annan utnämdes han, först till agreé vid Akademien för de fria konsterna och kort derefter hugnades han med titel af hofmålare. De utmärkelser åter han erhöll vid expositioner och de betydliga beställningar, hvaraf han öfverhopades, måste jag i okunnighet med vältalig tystnad förbigå.

Ryktet om vår landsmans resor och utmärkelser hade genom familjen på det lilla bostället nått Auras stränder, der man dessa tider öfverlade vid den ena kyrkostämman efter den andra om renovation och prydande af domkyrkans högkor. Genom domprosten Edmans och kommerserådet Kingelins oförtrutna bemödanden lyckades man slutligen att fästa uppmärksamheten vid Ekman, den man som vid al-frescomålningen af Gustavianska koret i Upsala biträdt professor Sandberg. Det var med anledning häraf jag omsider erhöll uppdrag att på kyrkostämmans vägnar

öfverenskomma med konstnären, angående det storartade arbetet.

Många år hade förflutit, sedan mungigan tonade på fältskärsbostället; nu blef det vid Mäster Samuelsgatan i Stockholm jag för andra gången såg och återfann

Robert Wilhelm Ekman.

⁂

Renlighet och ordning hade i alla tider varit rådande i professorskan Pippingskölds hem, men aldrig hade man der så fejat och stökat, skurat och dammat som under den föregående veckan. Öfverallt sågs den goda och outtröttliga Beate Sofie utdela sina befallningar, och öfverallt hastade ung och gammal att hvar och en i sin stad efterkomma dessa, rigubben i spetsen för gummorna i drängstugan icke förglömmandes. Grytor och kastruller skramlade i köket, pastejer och bakelser tillreddes och pepparkakor bakades i större och ymnigare mängd än till den vanliga sommarkonsumtionen på Kuppis. Silfret sken på hyllorna i skänken, glas och kristaller företedde ej den minsta fläck, möblerna voro befriade från sina öfverdrag och i alla vinklar och vrår såg man

— — — — »långa rader
utaf ros och blader».

Den 22 Oktober 1848 var skön och varm, och dess afton var det ej mindre. Solen sänkte sig mot sin nedgång och de sneda ljusstrålarne gåfvo åt den ännu gröna gräsmattan ett lätt skimmer, som med sin glans reflekterade mot fönsterrutorna. Intet moln

Digitized by Google

syntes på himmelen, intet luftdrag fläktade. Högtidsklädda gäster fylde småningom rummen derinne, der ljusen redan voro tända, och sedan samlingen var fulltalig knäböjde en brud vid sidan af den man, hvars framtid hon skulle dela och hvars lif hon genom ömhet och kärlek skulle förädla.

»Hon räckte honom gladt sin hand
på lifvets törnbeströdda strand.
Hon sporde ej, hvad lott han bjöd,
om det var lust, om det var nöd,
om han åt henne räckte
sitt armod eller öfverflöd.»

Bruden var Josefine Pippingsköld och brudgummen var

Robert Wilhelm Ekman.

* * *

Hvad ormbunkarne ändock äro för betydande herrar! De trifvas och yfvas så godt i förhållande till deras mängd och den säkra och breda ställning de intaga. Kunde de tala, skulle de yttra sig mycket förnämt och hånfullt om hvarje olikartad växt som vore olycklig nog att stå i deras närhet; men flytta dem engång i en jordmån hvarest ädlare växter odlas och trifvas, så få vi se hvad som blir af ormbunkarne.

Att Ekmans första arbeten hos oss ofta blefvo kanske nog himmelshögt beprisade, der man då ännu hade så liten aning om skön konst, var sjelffallet, och att han likaså med tiden skulle råka ut för medelmåttornas — ormbunkarnes — öfverlägsenhet, denna mer än någon annan tryckande och outhärdliga des-

Digitized by Google

potism, var till följd häraf en väntad sak. Man började nämligen med att upphöja till skyarne hvarje elev, som utgick ur Ekmans skola, och på samma gång nedsänka i dyn sjelfve mästaren. — Med mindre larm hade ett så känsligt sinne som Ekmans kunnat nedstämmas, kanske förtvifla, om icke den skyddsängel, som stod vid hans sida, hade upprätthållit honom, eller såsom skalden så sannt och skönt sjöng vid hennes graf:

»När han var svag, af striden trött,
när konstnärshjertat halft förblödt,
då var hon stark, då var hon varm,
då stödde hon sin kämpes arm;
och Gud allena visste
den strid hon bar i egen barm.»

Och den som vid sin makas sida smålog åt skramlet, och åter med glädje fattade penseln var

Robert Wilhelm Ekman.

* * *

Den 18 Februari 1873 var en lugn tövädersdag. Svaga ljusstrimmor syntes på himmelen. Det låg något allvarligt i detta lugn.

Nu klingade bjellror, en släde stannade vid min trappa, och innan jag var uppstigen från mitt arbete vid skrifbordet räckte Ekman mig sin varma trofasta hand.

»Hvad blåser det nu för vind?» yttrade jag, »då du, midt på Guds ljusa förmiddag, lemnar ditt staffli och uppenbarar din hyggliga person i tegelsalen?»

»Jag slutade nyss», blef svaret, »den tafla jag

Digitized by Google

bestämt åt Artisternes och litteratörernes pensionskassa, och jag befinner mig här för att inbjuda dig till närmare beskådande af granrissamlandet.»

»Tackar oändligen! Men i dag säger jag som Tunzelman: 'bjud åt de andra herrarne!' Också jag önskar ju förr desto hellre sluta min målning af 'Enslingen på Ispois', den sista måhända i mitt bildergalleri, ty snart återstår af de fordne vännerne ingen mer att tala om. Vi bägge äro i det närmaste de siste.»

»Tills också jag packar in.»

»Det låter du bli. Visserligen äro alla de andra borta; vår ring är bruten och vår generation snart utdöd; det uppväxande slägtet förstår oss inte, och vi inte dem; men ännu klappa våra hjertan varmt och ungdomligt för det sköna i lifvet och ännu behöfva vi ej tänka på den färd från hvilken ingen kommer åter.»

»Imellertid, lofva mig att när stunden är kommen med några ord upplifva minnet af

Robert Wilhelm Ekman.»

* * *

Stunden inträffade redan påföljande dag. Sörjande stod jag vid den så ofta pröfvade vännens dödsläger, tryckte den kallnade handen och framstammade:

»Själens hänryckning för allt hvad rättfärdigt,
ädelt och godt, som är menniskan värdigt,
fasthet som klippan vid bränningars svall,
trohet mot Gud och ett känslofullt hjerta,
styrka och fromhet i medgång som fall:
det blir åminnelsens tröst i min smärta,
det vill jag tänka, då åren framskrida,
vexlande hän,
trofast som du, när du satt vid min sida,
gaf mig ditt handslag och kallade vän.»

Digitized by Google

II.

Sterbhuskamreraren.

»Likvagnskusken och betjeningen ha ju fått sin traktering? — Och här äro handskarne, go' vänner! — Om en stund bär det af! — Ni kunnen emellertid föra in listerna och fästa in vagnens gardiner. — Nå, det var galant, der ha vi unge hr von Puff! Hvarföre dröja så länge? — Kommer att bära vid fötterna. Intet skall han, späda gossen, förderfva sig på gamla fröken? — Gud signe menniskan; hon får nu ändtligen komma till Skansen!* — Aj, aj! hvad hon var skral! — Stig upp, min gode vän; dörrn till höger! — Bär in prestafverna! — Sista kaffetåren hos salig gumman, min bäste hr von Puff!»

»Jag har nyss slutat en af Pleyels duetter hos magister Ikalén, der jag tar lektioner i violspelning och ber ödmjukast om förlåtelse, ifall jag åstadkommit någon väntan eller ledsnad.»

»Åh, hvad är tocket för prat; Heldten blir aldrig ledsen!»

Dessa ord vexlades, för snart femtio år sedan,** på en granrisströdd gårdsplan invid Nylandsgatan i Åbo, emellan en ovanligt liflig och rörlig svartklädd man, med den hvita halsduken knuten i väldiga rosor, emellan hvilka en briljanterad kråsnål blixtrade, och

---

* Skansen är benämningen på gamla begrafningsplatsen vid Åbo. *Anm. af Nisse.*

** Skizzen skrefs 1866. *Anm. af Nisse.*

Digitized by Google

som föröfrigt var öfverlastad af tjocka guldkedjor på vesten, klackringar, juveler och böhmiska stenar på fingrarne, emaljerade dosor i fickorna och repeterur med en massa berlocker, hvilka efter mätismannaord sades väga minst ett skålpund guldvigt, och en ung gosse, som nu för första gången, utstyrd i frack och pantalonger, infann sig på en begrafning, dit han på kort, också för första gången i sin lefnad, blifvit inbjuden — tack vare den bestyrsamme och emot ungdomen alltid särdeles vänlige Heldten.

Heldten, ja! — Men hvem var han och hvilken mission hade han här i verlden? — Denna fråga behöfde nästan ingen i vårt land ännu för tolf år sedan göra; ty fastän Heldten, under sin långvariga lifstid, aldrig varit utom Åbo och dess närmaste omgifningar, var han icke allenast på stället, utan äfven för hvar och en, som besökt orten och framför allt af dem som freqventerat skolorna, pensionerna och gymnasium derstädes, eller i forna tider »legat», såsom det hette, vid akademin, känd såsom en välvillig rådgifvare, en hjelp i motgång och bekymmer, en tröst i hjertats små angelägenheter och slutligen en glad och trogen följeslage till det fridens hem, der han nu förnöjd och belåten, såsom alltid här i lifvet, sjelf sofver den långa sömnen. Frågan: »hvem var Heldten?» kan derföre endast af efterverlden framställas, men bör besvaras af samtida; och då den »unge fastän gammal vordne» von Puff räknar sig till de senares antal, har han företagit sig att säga några ord om »Heldtens Figge», dertill föranledd af en djupt inrotad kärlek till de fordna Åbo-originalerna.

Johan Fredrik Heldt föddes i Åbo den 26 Augusti 1780 och härstammade på mödernet från en gammal

Digitized by Google

tysk slägt, som redan i konung Albrechts tid inflyttat till Finland. Sedan han i späda år förlorat sina föräldrar, blef han omhuldad och uppfostrad af tvenne gamla mostrar, som hos systersonen sökte inplanta alla möjliga qvinliga dygder och framförallt afsky och vämjelse för det otäcka mankönet. — Kanske var det med anledning häraf de uppkallade gossen efter sin moder: »Heldt». Af dem lärde han sin katekes, sticka strumpa, brodera och sy, samt såsom rekreation vid bågen eller knyppeldynan att sjunga de sköna visorna: »Philemon dref sina får i en dal», »När sist på ljuflig blomsterplan», »En jungfru så skön och en riddare så båld», »Grannas Kari» m. fl., hvilka sånger en af gummorna merendels beledsagade på den perlfärgade pincetten i förmaket, der föröfrigt allt påminte om fordna, långt för detta hängångna tider. Så funnos i detta rum porträtter af Heldtar i rundskurna frackar och yfviga peruker, samt Heldtinnor i »nattyg och snörda korsetter», kögkarmade stolar, spegel med litet glas men så mycket större ram, utskuren i alla möjliga snirklar, foglar och blomster, ostindiska långhalsade och tjockmagiga krukor, kinesiska gubbar och ett större valnötsskåp med sin »bockbensöfverochundergeneralkrigskommendörsergeant», omgifven af rika guirlander. Slutligen upptogos rummets fyra hörn af försilfrade gueridoner eller helgonfigurer med ljusbrickor på sina vördiga hufvuden, hvilka här ersatte kandelabrar, men i likrummen, dit de ofta uthyrdes, begagnades att sprida sitt heliga sken öfver den döde på sin paradbädd.

I detta forntida hem uppbyggdes den lille Heldtens Figge med nöjsamma och lärorika historier om drottning Ulrika Eleonoras ärbarhet och gudsfruktan, kung Fredriks märkvärdiga jagtäfventyr, Adolf Fredriks

Digitized by Google

ljufva dulcian samt Gustaf den tredjes karusell och maskerader. Hertiginnan af Finland glömdes ej heller, så mycket mindre som mamsellerna Heldt ofta i sin ungdom varit gäster hos borgmästar Mentzer, såväl i staden som på Thureborg i Puolala och någongång på Runsula. Den största uppbyggelse inhemtades likväl i den herrliga domkyrkan. Ingen söndag, ingen bönestund försummades andaktsöfningarna i detta Gudi helgade hus. Här tolkade Brunérs milda stämma försoningens ord; här dundrade Monselius emot den onda tiden; här förkunnade Winter huru »allt kött är hö och biskop Hartman död»; och här talade Nordqvist om den »lilla fogelen lärikan, som sjunger så skönt sitt tirilirili högt upp under himmelens skyar». Här ljödo äfven de underbara tonskapelser och de djupsinniga fugor, hvilka den grundlärde men olycklige Thorenberg manade från orgeln, denna ryktbara psaltare och harpa, som, fastän längesedan i aska, dock stundom ännu sjunger i de gamles hjertan om ungdom och oskuld, om kärlek, tro och hopp. — Mer än något annat måste gudstjensten i ett så vördnadsbjudande tempel som Åbo domkyrka inverka på ett ungt sinne, och Heldten bibehöll derföre så länge han lefde vördnad och varm känsla för religionen. Men han bibehöll äfven — förunderligt nog — den skära diskantstämma han på fruntimmerssidan i kyrkan likasom insugit och hvilken med åren tilltog till den grad i styrka och metall, att densamma aldrig i kyrkosång kunde af den gällaste gumm- eller barnaröst besegras.

Men knappt hade vår Heldt uttrampat barnskorna, då de gamla mostrarna nästan samtidigt afledo. Ensam och öfvergifven stod deras gullgosse nu i verlden, och ehuru visserligen ej utblottad, ty han var egare af en

Digitized by Google

liten gård vid Skolgatan äfvensom af den rara lösegendom, hvarom förut är nämndt, kunde dock allt hvad mostrarna sålunda efterlemnat icke uppskattas till något synnerligt värde och arftagaren ej ens se de dagliga behofven afhulpne. Den idoghet och verksamhet samt det förstånd att förvärfva och förkofra sig, som sedermera åtföljde hvarje hans steg på lifvets bana, vaknade nu hos den knappt tjuguårige ynglingen. Till en början sydde han krås och bröstlappar, kolleretter, löskragar och bindmösse-stycken, broderade, satte upp gardiner, svepte lik och klädde brudar, uthyrde sina gueridoner, lånade plåt eller riksdaler för någon styfvers ränta i veckan åt studenter och uträttade alla möjliga mindre uppdrag i rättegångsverken. Efter inhemtad vana i affärslifvet, åsidosattes fruntimmersarbetena mer och mer samt ersattes af begrafningsbestyr, bouppteckningar, auktionsbiträden, mindre fullmäktigskap och mera sådant. Småningom blef han, till följe af sin påpasslighet och outtröttliga bestyrsamhet, ett stöd för alla möjliga enkor, gamla jungfrur, fröknar och mamseller, och icke var Heldten den som försummade att dagligen uppvakta sina klienter och att om söndagarne konvojera enhvar af dem till och ifrån kyrkan. Så mycken uppmärksamhet kunde omöjligen undgå erkänsla och belöning. Oberäknadt att kaffepannan sjöd så snart bokhållar, sekter eller kamrer Heldt visade sig i dörrn och strufvor och klenäten togos ur skåpen om han infann sig vid måltiderna, började julklappar, namnsdagsgåfvor och testamenten att hopa sig öfver honom, och sålunda räknade han med hvarje år ett allt större och större antal juveler och nipper, kapitaler, silfver, koppar, tenn, porsliner samt damaster och dräller att förtiga.

Digitized by Google

Heldten var således redan en välbehållen man, då den stora branden i Åbo inträffade år 1827. Vid detta olycksdigra tillfälle ilade han först till domkyrkans vagnslider, der han lyckades rädda de kära likvagnarne. Med den lättaste af dem, den så kallade »fattigvagnen», begaf han sig derefter till sitt i närheten belägna hem; och sedan han lastat det sorgliga åkdonet med de dyrbaraste pretiosa och i midten ibland dem instufvat en gammal orkeslös fru, som bodde och vårdades hos honom, fattade han tag i skacklarna, och så bar det af till Biskopsåkern, der mången annan husvill före honom funnit en fristad undan lågorna. Lemnande sitt bergade gods, gumman naturligtvis deri inberäknad, i vård af dessa, skyndade han utan uppehåll till de öfriga matronornas biträde, öfverallt välkomnad såsom ett himmelens sändebud och en räddande ängel.

Det beqväma och trefliga huset vid Skolgatan fanns icke mer, och Heldtens bostad blef nu en liten portkammare, gemenligen kallad: »Heldtens hundkoja», i en gammal gård vid Slottsgatan. I denna anspråkslösa fristad tillbragte han flere år eller ända tilldess han genom testamente och sedan han, dessförinnan under otaliga mödor och uppoffringar, lyckats förskaffa domkyrkan gåfvobref uppå det dyrbara orgelverk, som för det närvarande utgör S:t Henriks förnämsta skatt, blef egare för lifstid af det ena stenhuset i f. d. Wahlgrénska gården och sålunda belönades för sitt om det allmänna välmenande nit, ehuru mången, som afundades denna gåfva, ville påstå, att egennytta varit förnämsta driffjädern till Heldtens såsom det hette »fjesk» vid detta tillfälle.

Den nya våningen invigdes med herrliga kaffekalas, hvilka, med hänseende till de talrika kunderna, varade

Digitized by Google

i flere dagar. Bordet dignade af silfverkannor, skålar, gräddsnäckor samt presenterfat, och hvem förmådde räkna antalet af de äkta koppar, som under dessa lyckliga stunder blefvo tömda. Den öfriga trakteringen, stora saffranskringlor och sorgkonfekt, tycktes vara besparingar från diverse graföl; kringlorna voro tyvärr något torra och skåpgamla samt konfekten dufven och unken. Men det var densamma; värden var söt och artig och om möjligt mera förekommande och uppmärksam emot damerna än annars. Redan i tamburen välkomnades de inträdande af »Alexanders polonäs», frampustad af ett lungsigtigt väggur, vanligen kalladt »Heldtens buktalare»; i salongen och i det lilla, vackra kabinettet täflade två bordstudsare, en pendyl och några speldosor om företräde i musikaliskt föredrag och i sängkammarn afvexlade den ena serenaden den andra. Ville man gå än vidare — och hvem vill ej det, isynnerhet då en ny våning skall skärskådas — fick man i Heldtens jungfrubur höra en älskvärd gök, som ur en glugg ofvan urtaflan för den bedagade hushållerskan hvar timma påminte:

»Du märker urets gång, hvar knäpp det höra låter
är en förfluten tid, som aldrig kommer åter.»

Att värden var ytterst påpasslig i ty att intet speleverk, af hvad namn det vara må, fick under loppet af kollationen tystna eller afstanna, behöfver hans historiograf här ej tillägga, äfvensom att allt tycktes sålunda påminna om det högljudda lifvet i en annan verlsdels urskogar, så mycket mer som papegojor nu ej saknades hos Heldten.

Mer än musiken beundrades de sköna sidentygerna hvarmed möblerna i hvarje rum voro beklädda. Den

Digitized by Google

ståtliga paulunen, i sängkammaren, med sina tunga, gröna sidenatlasgardiner skulle varit ett föremål för hvarje tapetserares förtviflan, om icke Heldten, förledd af sin olyckliga böjelse för likfärder, ofvanpå det tak som sammanhöll sängens draperier hade anbringat en buske svarta och hvita plymer, hvilka ända till minsta detaljer liknade likvagnarnes fjäderprydnader. Äfven porträttsamlingen af märkvärdiga fruntimmer, t. ex. fru Susanna i Babylon, belurad af de tvenne gubbskalkarne, Katarina Månsdotter, Orleanska jungfrun, Maria Stuart, Virginia, Cleopatra, Beatrice Cenci m. fl. mer eller mindre illa målade taflor, ådrogo sig gästernas blickar och oomkullrunkeliga omdömen. Ett enda saknades likväl i möbleringen, och detta enda var en matta i salongen. Denna brist förekom så mycket synbarare som en gobelinsmatta med inväfd drottning af Saba fanns i kabinettet och en engelsk dito i sängkammaren. Med anledning häraf fattades det beslut af de närvarande fruntimren, att enhvar af dem skulle för detta ändamål sy en ruta, för att sedan sammanfogas till ett helt, åt den snälle, den beskedlige Heldten, och innan årets slut fick han sålunda emottaga mer än hundra rutor, tillverkade icke allenast i Åbo, Helsingfors och de flesta af landets städer, utan äfven en och annan ifrån landsbygden och till och med från Stockholm. Bristen var fylld och mattan, vår Heldts stolthet och förtjusning, visades derefter främst åt alla dem, som hört omtalas och ville med egna ögon se den underbara våningen, der i hörnhuset vid Strandgatan.

»Nu felas det blott en ung Eva i Heldtens paradis», utlät sig fru Miltopæa vid ett sådant besök, »och jag råder Heldten att skynda sig, ty annars blir det för sent.»

Digitized by Google

»Och min goda fru tror verkligen», svarade Heldten, »att om jag skulle säga: pip! lilla råtta vill du ha mig, flickan skulle niga och bocka för anbudet. Nej, hvad är tocket för prat! — Och hvad skulle Heldtens alla stackars nuckor, enkor och gamla pigor säga om något så rasande. Nog sjunger göken för min hushållerska hvar timme och stund om en förfluten tid, som aldrig kommer åter; men intet har hon, gamla menniskan ännu, mig veterligt, tänkt på älskog och giftermål — och Heldten gör det ej heller.»

Så var det och så förblef det. Bestyren tilltogo och Heldten fick aldrig tid att gifta sig. Sjelf var han äfven för mycket fruntimmer för att någon giftermålsfundering hos honom ens hade kunnat komma ifråga. Mången påstod också, att Heldten ej kunde tänka på annat än begrafningar, hvita lakan för fönsterna, sterbhus, bouppteckningar och arfskiften, ja, man sade till och med att han förmådde vädra hvar och när en kristendomsbroder eller syster skulle stå lik; men att allt sådant hörde till vanligt förtal kan antagas om man besinnar, huru den idoge Heldten ända intill dödsstunden gerna deltog i dansens nöjen, der han skifvade sig med den hvita silkesnäsduken i handen, gerna lät bjuda sig på konserter och spektakler till och med af pigor och tjenstefolk och framför allt gerna sysselsatte sig med fruntimmers- och skräddararbeten. Såsom ett bevis på hans färdighet i dessa senare yrken kunna anföras: en divansduk, den han fullbordade vid sjutio års ålder och uppå hvilken, emellan slingrande löfverk, märkvärdiga fruntimmersnamn voro broderade, mången Åbogummas deri inberäknadt, och den gamla bonjour som vid samma tid ändrades af honom till frack, »för-

Digitized by Google

att begagnas», såsom han sade, »på rådhusrätten och sämre begrafningar.»

Men allting vexlar här i verlden, och sålunda måste den gamle sterbhuskamrern lemna plats åt en ny. För mycket trogen och tillgifven sin födelseort, kunde han icke skiljas hädan, det var då omöjligt, i någon annan sjukdom än den så kallade »Åbofebern», deri han afled den 30 augusti 1854.* I det testamente han kort förut uppgjordt var han sitt skaplynne trogen. Utom hvad deri tillerkändes borgmästare och magistrat samt domkyrkobetjening, orgtrampare, dödgräfvare och klockringare, var det öfriga af hans qvarlåtenskap fördeladt i hundradetals gåfvor, hvilka såsom minnen af Heldten utdelades till de efterlemnade väninnorna. Äfven en och annan vän af mankönet var ihågkommen, och sålunda bekom Puffen: »Tvätterskan» af Hedberg och fyra mindre taflor, alla ur mademoiselle de la Vallières skiftesrika lefnadshistoria.

Tio år voro snart tillryggalagda, sedan Heldten för sista gången färdades till den ort bakom tullen dit han i lifstiden följt så mången annan. Åbofebern fälde åter det ena offret efter det andra och sorgetåg följde på sorgetåg. I ett sådant befann sig gamle Puffen en molnfri vinterdag. Framkommen till de dödas stad, förnam han här, likasom så ofta tillförene, »hur' guld och purpur i skofveln den der byts i grus och klutar», och i tanken öfver detta ämne stannade han vid Held-

* Kamrer Heldt var i landet vida känd för egenheten i sin karaktär och för sina dyrbara samlingar af juveler, nipper och antika konstsaker och kanske mer genom sin hjelpsamhet mot fattiga och för beredvillighet i råd och dåd mot enkor och faderlösa, hette det i Åbo Tidningar vid hans bortgång.

Anm. af Nisse.

Digitized by Google

tens graf. Här bad han: »var ej ledsen, gamle vän, om jag, vid berättelsen om ditt stök här i lifvet, skulle stört den ro och hvila du så väl behöfver»; men då qvittrade småsparfvarne i de aflöfvade träden på kyrkogården, och alla hvita snöblommor och skimrande isbriljanter på grafven svarade:

»Åh, hvad är tocket för prat; Heldten blir aldrig ledsen!»

III.

Klunslexikon.

Jag ber om förlåtelse — jag ber tusen gånger om förlåtelse i händelse rubriken till min lilla berättelse skulle stöta något fint öra eller förnärma någon sublim själ; ty »kluns» — jag medger det gerna — ljuder i våra dagar alltför vulgärt för att lidas af det slägte, som i detta plebejiska ords stad och ställe upptagit och acklimatiserat det förtjusande, intelligenta, rosendoftande samt i tid och otid uttalade substantivet »knopp»; men då jag och än mindre någon annan kan ändra en benämning, hvilken i mina studentår gafs åt en glad, fyndig och aldrig svarslös kamrat, måste jag — ehvad mig ock må hända — få säga »klunslexikon», och det så mycket hellre som mig veterligt hittills ingen bestridt det bekanta yttrandet: »när hr packhusinspektoren är packhusinspektor, hvarför tillåter icke

Digitized by Google

då hr packhusinspektoren enhvar att säga packhusinspektor?»

Således till saken! Det var en våt och mörk eftermiddag i november år 1818, då man vid lyktskenet såg studenter, insvepta i långkragade kapprockar och skyddade mot regnet af bomullstygsparaplyer, vika in i en gård, belägen invid Wuoribrunn i Åbo, der akademiens bokauktionist kamrer Mozelli hvarje onsdag och lördag, under klubbslag, utminuterade vetandets alster, bestående, utom La Fontaines romanlitteratur, af gamla grammatikor och lexika, Benzelii *Epitome*, Sorani *Thesaurus*, Rhyzelii *Brontologia*, Plennings *Colloquia*, Svinmagen och andra luntor från förgångna tider, inbundna i pergament eller kalfskinn samt merendels försedda med röda titelbokstäfver och de grundlärde författarnes porträtt, »prester med biblar i hand», stuckna i koppar.

Auktionen var nyss började. Såsom honoratiores in loco bemärktes några adjunkter, docenter och förläste magistrar samt en och annan fet och rödblommig hökare, spekulant på folianterna, hvilka omfångsrika makulatur var särdeles tjenlig till instufvande af viktualier.

»Les avantures de Telemaque, en skön pjes!... måste gå in, efter ingen förstår att ens bjuda halfva värdet för boken», hördes kamrer Mozelli småttputtrande yttra. »Tag då hit gubben Håkan Sjögrens Grammatica latina! — Hvad säges om den, mina herrar?»

»Är den med planscher? — Har den prest? — I huru många band? — In folio eller duodecimo?» skallade det nu från alla håll och kanter.

»Tyst, tyst! Huru mycket bjudes?»

Digitized by Google

»Sex mark och en spark!»

»Och elfva runstycken!»

»Fyra skillingar och elfva runstycken alltså — första — andra — och tredje, pang! Hvems var budet?»

»Spåre, Johan Fredrik, nobilis!»

»Huru skrifver herrn sitt namn?»

»Med stort S.»

»Tänk, att så klok var också jag; men jag menade det öfriga af namnet?»

»De' öfriga bokstäfverna små.»

Dessa ord voro knappt utsagda, innan de åtföljdes af ett odödligt skratt ifrån de olympiska bänkar, der studentskaran egde säte och stämma, och efter en kort rådplägning fattades ibland flertalet af ungdomen det beslut, att den utslitna bok Spåre bekommit skulle högtidligen krympas hos Soltani och kamratskap för lif och död knytas med dess nye gladlynte egare — de kommande bokauktionernas koryfé och upptågsmakare. De flesta bänkar blefvo sålunda i en hast tomma, ocb auktionen måste för denna gång i brist på köpare inställas.

Det kamratlif som härefter följde var för vår nyssförvärfvade glade vän alltför lockande för att tillåta honom begrunda, hvarföre han egentligen hade blifvit akademisk medborgare. »Jag hinner väl alltid delta i det lotteri, hvilket bestämmer hvem som skall kuggas och hvem som skall gå fram», var hans vanliga tröst, och derföre syntes Spåre ganska sällan på lärosalarne, men deremot så mycket oftare på biljarderna och kägelbanorna, på värdshusen och konditorierne, på Björkeberg och Kuppis samt hos kaffejungfrun och persikomamsellerna, hvarföre han äfven af inspector natio-

Digitized by Google

nis satacundensis hedrades med titel »chefen för lätta trupperna», sedan han dock långt förut för sina ständiga och lyckliga infällen af kamraterne erhållit namnet »Klunslexikon».

Närvarande sålunda öfverallt, men aldrig för egen del inblandad i de oordningar som tidtals förefölle inom studentkåren, var Klunslexikon ett sjelfskrifvet vittne vid hvarje af de undersökningar, hvilka i disciplinärt afseende behandlades antingen i rektorskansliet eller i consistorium minus. Särskildt kallades Spåre att vittna hvarje gång slagsmål egt rum mellan studenter och de i Åbo förlagde garnisonstrupperne. Efter dessa sistnämnda tillfällen kunde man lika så säkert träffa Spåre inför den akademiska areopagen som den ärevördige pop, hvilken derstädes af för samma ändamål tillkallade grekiska trosbekännare tog vittneseden, och en naturlig följd häraf blef, att en bekantskap knöts begge dessa herrar emellan, som orubbadt varade under de tio år den förstnämnde fortsatte sina akademiska idrotter, och de »fullkomligt försvarliga» insigter Spåre erhöll vid aflagd examen i ryska språket.

»Jaså, herr Spåre inställer sig åter såsom vittne», yttrade professor Myréen, då undersökningen om den stora kabaliken invid bagerierna nära Tavasttull förevar i konsistorium, »det kunde man väl veta; men huru är det möjligt — säg mig en gång för alla uppriktigt — att herrn känner och erfar allt, som tilldrar sig inom de akademiska kretsarne?»

»Möjligheten, herr professor, torde förefinnas i tullskrifvaren Agrells bekanta valspråk: semper adsum», svarade Spåre.

»Jaså! — Nå, hvad är det nu herrn har att i sak anföra?»

Digitized by Google

»Ingenting; emedan jag den aftonen — ledsamt nog — hade rysk lektion hos rikskanslern grefve Rumantzoffs bibliothekaries korrespondent, studeranden Michael Tjeder.» — »Jag hörde paradisfågelns sång och visste ej att tusende år förgingo.»

»Jaså! — Det ovanliga i herrns frånvaro bör antecknas i akademiens annaler. — Så är det, och det är rätt, och vore det annorlunda, vore det orätt! — Herrn får gå!»

Många ibland de akademiska fäderne hugnades med ungefärligen lika beskaffade svar. För att åtminstone någon gång visa sig på nationsmöten, hade chefen för de lätta trupperne engång inställt sig der, då inspektor i egen person presiderade; men som vår fattige vän var klädd i grön så kallad jagtrock, emedan högtidskläderna långt för detta blifvit utslitna samt armod och skuld med hvarje dag kännbarare medtogo den klena kassan, frågade inspektor med en sneglande blick på den besynnerliga kostymen:

»Nå, huru lyckades jagten, herr Spåre?»

»Temmeligen väl», blef det otvungna svaret, »för ögonblicket har jag en gammal räf på spåren.»

Ehuru sjelf älskare och lycklig idkare af ett godt skämt, blef domprosten Gadolin, ty det var han som framställt den snärjande frågan, något litet förbluffad härvid, men bibehöll dock en allvarlig min och började kort derpå mötet med granskning af matrikeln. Då anteckning om Spåres ålder här saknades, vände han sig ånyo till Spåre med orden:

»Intet lär herr Spåre minnas, när han är född?»

»Omöjligt, herr doktor och domprost; men mina föräldrar påstå, att den händelsen passerat den 24 april 1799.»

Digitized by Google

I stället att såsom mången annan höglärd herre, på de tider då det akademiska förmanskapet var ofta odrägligt, löjligt och någongång äfven hade till påföljd agg och förföljelse, skulle ansett Spåres svar i högsta grad dumdristiga, näsvisa och förnärmande, fann domprosten Gadolin dem deremot så tokroliga och på sitt rätta ställe begagnade, att han derefter vid sammanträffande med Spåre alltid sökte utleta de ordlekar, som funnos förvarade i Spåres rika förrådskammare, äfvensom han efter nyssnämnda nationsmöte aldrig mer i sitt tilltal nyttjade den förra benämningen: »chefen», men desto oftare »min gode herr Klunslexikon!»

Att Spåre var fattig är redan nämndt, och att han, såsom i brist på dagligt uppehälle, ofta nödgades lefva på välvilliga kamraters bekostnad torde härvid böra tilläggas. Under höst- och vintermånaderna var hans penningeförlägenhet kännbarast; men deremot medförde vår och sommar tillgångar, om ej stora, likväl tillräckliga för de dagliga lefnadsbehofven. Det var ifrån kägelbanorna på Kuppis han då om söndagseftermiddagarne insamlade sin skörd för den kommande veckan ibland de unge bokhållare, hvilka under dessa fristunder derstädes infunno sig, anseende för en ära att få sällskapa med studenter och att till dessa lärde kägelvirtuoser, ibland hvilka Spåre intog främsta rummet, tappa sina penningar samt bestå den traktering, som vid hvarje kullfallen bataljon var sjelfskrifven. — Bommar och »Paulins förargliga fyra» kommo vid studentkasten aldrig i fråga, men inträffade deremot så mycket oftare ibland de unga Merkuriisönerne.

Huru gerna hade ej Spåre sett en ständig sommar och vår grönska samt att året om kunna få vistas på det trefliga Kuppis; men naturens lagar låta tyvärr ej

Digitized by Google

rubba sig; gulnade blad och vissnade blommor påminna snart om den härlighet som varit, för att åter i sin tur täckas af is och snö. Hösten år 1824 var särdeles kylig, och för att skydda sig emot, den ständiga blåsten och ovädret var Spåre i stort behof af en öfverrock. Förgäfves hade han anlitat mången Kuppisvän ibland stadens bokhållare om kredit på kläde härtill; men ingen ibland dem vågade utan sina principaler, och de nekade tvärt öfverallt der han infann sig. Omsider hamnade han med loflig omtänksamhet uti N. P. Cajanders invid Tavastgatan belägna galanteribod, der lyktstolpen utanför var försedd med husegarens i stora jernhårda bokstäfver smidda initialer: N. P. C. Sedan Spåre äfven här i all oskuld framställt sin begäran och erhållit samma nekande svar, som vid de förra negociationsförsöken, slog han sig vid bortgåendet för pannan, under utrop: »Nå, så var jag också mer än dum, som här kunde hoppas kredit, då under lyktan derute tydligt står skrifvet Non Possum Credere eller *Nekas På Credit.*

»Kör sakta i backarna med den karlen», hördes nu en röst från kontoret, »han skall ha icke allenast kläde, utan ock knappar, foder och sybehör; det säger Nils Petter Cajander, och lyktstolpen ljuger.»

Hvem blef öfverraskad och glad om icke Spåre? Länge stod han och öfvervägde huruvida han riktigt uppfattat de ord, hvilka ljödo från kontoret; men då varorna under tiden blefvo uppmätta och till honom öfverlemnade, vaknade han slutligen ur sin försoffning, och med tårfyllda ögon sprang han in till den pulpet der Cajander hade sin plats, sägande: »Tag tillbaka alltsamman; jag är utfattig. Gud vet om och när jag en gång här i lifvet skulle kunna betala hvad mig nu så

Digitized by Google

ädelmodigt tillbjudes, och hellre fryser jag, än att en sådan hedersknyffel som herrn skall på min hand förlora ett enda runstycke!»

»Stå inte och prata dumheter, Klunslexikon! Tag klädet der och packa sig ut.»

Sådan var den björn, som kallades Cajander; ytan raggig och rå, men hjertat ädelt och godt, fullt af mildhet och kärlek. Till detta hjertas medelpunkt sträfvade Spåre ständigt efter denna händelse, äfven så länge han nödgades gå parallelt med de öfriga tvåfotade björnarne, hvilka han sålunda, enligt eget och Mårten Strömers förmenande, aldrig kunde råka. Till boden med den ominösa lyktan släpade han derefter kamrater i massa som hade »bläckare» i plånboken eller »Rek.» på kartorna i postkontoret, och så snart någon större eller mindre summa härvid dykade ner i bodlådan, läste man i Spåres af förnöjsamhet skinande anlete: »den fattige kan också förmå något i en verld, der lyckans håfvor finnas så olika fördelade.»

Den länge glömde och försummade Kiesewetter togs nu tillika med Regnér, Schröck och Forssell ner ifrån den dammiga bokhylla, der de så länge hållit hvarandra ett troget sällskap, och det fanns verkligen dagar, då man till allmän förlustelse såg Spåre med grön pappersskärm för ögonen sitta lutad öfver boken. Men vishetsgudinnan, en gång förgrymmad och vred, gaf ej stort akt derpå, och efter behörigen aflagda tentamina erhöll Spåre, jemte mången lärorik förmaning, en sjungande repuls. Att han ånyo skulle börja sitt enformiga kammarlif och ånyo med den gröna skärmen utstänga solens glada blickar, kunde ingen rimligtvis fordra, och derföre gingo åter några terminer förbi under ständigt flanerande och ständigt dolce far niente.

Digitized by Google

Sången på gatorna och serenaderna voro på den tiden i sitt högsta flor. Så snart derföre i den mörka qvällstunden »Hugfulle landsmän, fäderne mana» klingade utanför fönstret, fann Spåre sig *manad* att hasta ut och sluta sig till sångarlederna, oaktadt »moder natur» aldrig hade begåfvat honom med tonsinne eller i hans strupe insatt den mekanik som utvecklar sångens himlaburna musik. Gående så ständigt i jembredd än med tenorer och än med baser samt stundom tillfrågad hvilken stämma han sjöng, svarade Spåre alltid kort och godt: »lös bas», hvarföre det småningom blef en vana att innan sången började och sedan stämmorna befunnos fullständigt besatta, man såsom om något oundgängligt nödvändigt ännu saknades, efterforskade: »hvar ha vi vår lösa bas?»

Men vår lösa bas nöttes småningom och surrade ej mer, då Auras tempelportar för alltid stängdes för sångarguden och vishetsgudinnan. Hvad hade väl också Klunslexikon att syssla på den härjande och öfvergifna orten? Till domareexamen kom han aldrig under sin långvariga studenttid, om också hans stamtafla på finska riddarhuset, lika trovärdigt som Cajanders saliga lyktstolpe derom kraftigare än nu är händelsen skulle försäkra, och utan kamraters biträde, utan sysselsättning och inkomst fann han ingen möjlighet att på samma obekymrade sätt som hittills fortsätta sitt lefverne. Hade vi haft någon kunglig teater, skulle han troligtvis kunnat bli sekreterare i kungl. teaterhusdirektionen, och hade vi haft något kungligt lustslott skulle intendentsplatsen på stället med åtföljande hofkamrers titel ej heller gått vår vän ur händerna; men att hos oss år 1827, för den som aldrig presterat vederbörlig examen och än mindre kunde pocka på förnäma

Digitized by Google

slägtförbindelser, finna något rum, om än aldrig så litet, på tjenstemannabanan var lika så omöjligt som att nedtaga sjustjernan från himmelens fäste — våra embets- och tjenstemän förmådde nemligen då ännu undvara de sedermera för ett konstitutionelt samhälle så nödiga ansedda adjointbefattningarna.

I likhet med Eusebius och mången musernas son samt vilsefarande riddare före denne egnade derföre Spåre sig, sedan ett anbud att inregistreras i krigsgudens rullor blifvit tvärt afslaget med de orden:

»För denna ära tar jag mig till vara,
ty sådan bjudning döljer trolös snara»,

för alltid åt det lif, som är helgadt åt glömskan af ungdomens blommor och leende drömbilder och der den allvarliga verkligheten med sitt evinnerliga gräl om mitt och ditt, om tillåtet och otillåtet tar farväl af glädjen och obetänksamheten samt med sitt qvid juris på pannan och 1734 års lagbok i hand bannlyser allt annat vetande här i verlden,

Såsom tingsbiträde dels i Masku, dels i Piikie och Haliko öfredels samt nedre Satakunda domsagor skördade Spåre beröm för ordning och flit och såsom advokat förtroende och penningar; men hans lynne hade blifvit tungt och dystert och hans mångordiga lexikon stumt och tätt tillslutet. Trött vid det ständiga flackandet imellan tingsgårdarne och egare af liten nätt förmögenhet, nedslog han slutligen sina bopålar i Björneborg. Här började man åter någon gång höra klunsar från en förgången tid; men dessa måste tyvärr snart lemna rum åt de hemska och förvirrade ljud, hvarmed »ej döden, men hans yngre broder, det bleka vanvett» tilltalar de så kallade förståndiga menniskorna.

Digitized by Google

I detta beklagansvärda tillstånd och sedan han viljelöst utstrött sitt med så mycken möda förvärfvade guld fann den fordom glade studenten sitt tragiska slut om hösten 1844.

IV.

Debutanterna.

Jag har ingenting glömt — ingenting alls! — Men min lefnadstafla har varit, såsom hvarje annat menniskobarns, målad i färger, stundom ljusa och klara, stundom mörka och grumliga. De förra för jag kanske nog ofta till torgs, de sednare deremot förblifva ständigt begrafna i djupet af min själ; ty sedan »de fordna pojkarne» förvandlats till orklöse gubbar eller gått den väg, från hvilken man ej kommer åter, finnas så få qvar, som skulle lyssna till klagoljuden, så få, som icke med mig delat motgångens arf, och hvarföre då upprifva gamla, knappt läkta sår? Nej, bättre är, tänker jag, att i alla skiften förblifva glädjens make och skämtets giftoman. Derföre talar jag också i dag om den tid, då jag, såsom Munch säger, »väntade på lifvet», eller då jag första gången lärde att göra förståndet romantiskt, och det är ju icke något ledsamt det, eller huru?

Det var en fredagsafton i september 1824. Solen var i nedgående, och dagens sista vindflägt, gemen-

Digitized by Google

ligen kallad aftonkåren, krusade Auras vattenspegel, på hvilken »Mentor» eller den så kallade »Holmingens sump» med slappa segel och talrika passagerare nyss glidit fram. På gatorna såg man det ena ekipaget efter det andra och den ena gruppen af välklädda fotvandrare efter den andra styra sin kosa till teatern, der det Widerbergska skådespelarsällskapet för sista gången skulle uppträda, för att lemna rum åt ett splitternytt, uppsatt af hofmusikus Lemke, mannen med den röda näsan och den lilla guldfiolen i knapphålet. — Huset var utsåldt såsom alltid, då man gaf den täcka operetten »Målaren och Modellerna», och alla platser, med undantag af tvenne närmast intill der jag satt, voro i ordets egentliga mening fullpackade, långt innan ridån med sina nio sånggudinnor samt sitt castigat ridendo mores upprullades.

Redan hade ryttmästar Stålsporre och hans betjent, den spetsfundige Räfklo, börjat operetten; redan hade professor Cerberins älskvärda pupill i toner klagat: »fast jag uti min ungdomsvår än suckar ensam, öfvergifven», och den unge krigaren inledt sin aria:

»Hvad detta lif är sorgligt och kort;
Må det förljufvas utaf nöjet!»

då tvenne damer i ytterst smakfulla toaletter syntes maka sig fram emellan de långa och trånga bänkraderna på amfiteatern och knappt hade han fortsatt:

»För min del vill jag leka det bort
I sällskap med kärlek, dårskap och löjet»,

då »den gud, som öfverallt man dyrkar, som bindeln för sitt öga bär», plötsligt och ohjelpligt genomborrade mitt unga hjerta. Jag kände den ljufva svedan deraf

Digitized by Google

i samma stund den yngre af de inträdande, en strålande skönhet, satte sig ned vid min sida. Hänryckt af lycka och liksom förtrollad genom denna ödets underbara skickelse trodde jag, att en Peri från österlandets paradisiska lustgårdar hade förirrat sig i min närhet, för att i mitt hjerta ingjuta salig frid och försoning med Gud och menniskor och i denna tro förblef jag så länge vi sutto vid hvarandra och ännu månget år derefter.

Huru gerna ville jag ej här afmåla min granne, den sjuttonåriga flickan; men kan och får jag det väl i de år, då min hjessa nedböjts och dess lockar glesnat? Nej, det vågar jag ej. — Hon var för skön och för varm att vidröras af en snögubbe. — Må det derföre förlåtas mig, om jag undanhåller hennes älskliga bild; ty

»Hvem fick penseln, som behagen målar? —
Skönhets blida, Gratiers fria drag,
Kind, som blommar, blick som himmelskt strålar.
Måle Wieland dem, men icke jag.»

Stumma som Egyptens prester sutto vi under aktens fortgång, hon, med blicken på de spelande, jag, med öga endast för henne; men knappt var entreakten börjad, innan jag med några vanliga magisteruttryck öfver sång, spel och mimik vände mig till begge de okända. Jag erfor under samtalets lopp, att de nyss hade anländt med Mentor ifrån Stockholm samt att de voro anställda vid hr Lemkes teater och mera behöfdes i sanning ej, för att undanrödja alla hinder för fortsättningen af ett gladt och lifvadt samspråk.

»Huru må Hjortsberg, Sevelin och Åbergson? — Är det sannt att Torsslow och Sara Strömstedt äro

Digitized by Google

förlofvade? — Använder Lindström ännu stora och lilla gesten? — Är hans fru lika söt och intagande som förr? — Än fru Ericson då? — Ack, hvilken förtjusande Preciosa! — Har mamsell Henriette Widerberg redan haft sin semester — sitt årliga förhinder, ville jag säga?» — Detta allt och mycket mer voro frågor, som strömmade tätt på hvarandra från mina läppar och hvilka otvunget, ledigt och artigt besvarades af de begge unga aktriserna.

Min syster, som omgifven af la crême de la société d'Åbo, satt framför mig på parketten, der nyfikenheten var stor, vände sig härvid flera gånger till mig för att få upplyst, hvem min vackra granne kunde vara och hvad vi talade om.

»Det är en uppenbarelse från ljusare rymder, en engels suck och en blommas själ», blefvo mina svar och jag fortsatte utan vidare afbrott kurtisen, ända tills det divertissement, hvilket följde på operetten, tagit slut med den vanliga afskedskupletten:

»Jag många länder genomfarit
Och mången by och mången stad;
Men jag vill heligt hålla vad
Att ingen lik med denna varit», o. s. v.

Sedan jag hjelpt min syster upp i sin vagn, skyndade jag, med en serenad i hågen, till fru Lindströms värdshus, dit ryktet om den okända skönheten redan hunnit och der jag hoppades finna flere af våra förnämste sångare. Snart ställde sig här de oförgätliga vännerna och kamraterne Broman, Munck, Agricola, Weman, Hartvall, Eneberg och Widenius, alla numera samlade der, hvarest tonerna ej dö, men evigt klinga

Digitized by Google

få, till mitt förfogande, och klockan hade ännu icke slagit tolf, då

»Till sin sköna, der hon hvilar,
Glad Papilio nu ilar;
Hviskar genom törnets galler:
Vakna, vakna! se det dager är.»

Men det var icke dager; det var tvärtom kolmörkt, och i ett störtregn — hvad brydde vi oss om det — framburo vi vår hyllning till den »hulda Rosa».

Den himmelska Aurora hade påföljande dag nyss hängt purpurstubben om sitt smärta lif, men dröjde ännu en stund, med nattens fackla i sin hand, innan hon skrufvade upp solens fönsterluckor och samtidigt gnuggade jag, den jordiske Endymion, sömnen från de yrvakna ögonen, för att efter några timmars otålig bidan klappa på blommornas dörr. Helsning och möte voro hjertliga och konsten, den gudaborna, höga konsten, blef den flamma, som under loppet af förmiddagen underhöll elden i våra bröst. Jag fann hos mamsell Norström, en redan till något mognare ålder framskriden tärna, svärmeri, paradt med en ljuf, kanske ibland något pjunkig melankoli och med åtbörder nog mycket påminnande ömsom om drottningar och hjeltinnor, ömsom om den förföljda oskulden. Hennes tal erinrade om Emilia Galotti, Johanna Montfaucon, Ophelia och Orleanska jungfrun, roler, dem hon förmodligen lyckligen utfört vid någon landsortsteater och hennes sång var den ensamma turturdufvans, då hon klagar sin sorg i den dystra skogen. Huru ofta hörde jag sedermera henne ej i smäktande toner utbrista: »hvarför fick då menniskan ett hjerta!» Hos den yngre af de begge väninnorna, *Sofie Lannby*, voro deremot frisk

Digitized by Google

ungdom, otvungna rörelser, oskuld och glädje sammanlänkade, ty ännu hade hon ingen erfarenhet af lifvets djupa qval och ve, och ännu ingen föreställning om de triumfer, suckar och tårar, som åtfölja teatertiljorna. Hon var endast en novice, som snart skulle invigas så till det ena som till det andra, och besynnerligt nog var »Eldprofvet» den pjes, uti hvilken hon var utsedd att debutera. Stackars liten! — många eldprof förestodo henne med tiden.

Ingen dag gick härefter förbi, då jag ej uppvaktade de sköna. Jag blef deras ständige cavaliere servante, så i deras hem, som på promenader och vid beseende af märkvärdigheterna i Åbo. En förmiddag besökte vi det akademiska bibliotheket, der vi med förekommande artighet emottogos af en ibland amanuénserna, en fin verldsman, numera en S. S. teologie doktor och högvördig prost i erkestiftet. Ibland de planchverk han framvisade befanns naturligtvis Skjöldebrands »Voyage pittoresque au Nord», ty han var österbottning. Här var vår amanuens född, här hade han sprungit på fjellarne och här hade han mången gång skådat midnattssolen. Medan m:ll Norström med hela sin känslofulla själ blad för blad genomgick planchverket och följde det varma och poetiska föredraget, hade Sofie, som med sin medfödda liflighet flög från det ena föremålet till det andra, aflägsnat sig och var för en stund försvunnen ur min åsyn. Ej sen att uppsöka den hulda, fann jag henne i det lilla rum, der manuskriptsamlingen förvarades. Vi skämtade här än om Augustas sympatier för den höga norden och än om Lapplands sol, till dess jag — huru det kom sig kan jag ej förklara — fattade den tillbeddas hand och utbrast:

Digitized by Google

»Låt Lappen dyrka så godt han kan,
Den kalla solen i norden höga.
Jag dyrkar solen, jag liksom han,
Men dyrkar henne uti ditt öga:
Det känslans, godhetens altar är
Och lågan evig, som Vestas der.»

Huru det vidare kom sig, att jag med en eldig kyss beseglade mina ord och att hon ej blef ond vore ännu oförklarligare, så framt man icke med skalden får antaga: att

»När själ till själ på gästbesök vill sväfva
De mellan sig den purpurbryggan slå.»

Detta var vårt första eldprof. Timman nalkades emellertid då »Eldprofvet» på teatern skulle repeteras och sedan vi lika obemärkta som då vi hade lemnat de Skjöldebrandska plancherna åter befunno oss i deras närhet, togo vi farväl af de tusen böckers salar och jag ledsagade mina fruntimmer till teaterns trappa, der Sofie smög den sista af sommarns älsklingar, en hvit ros, i min hand. Täcka blomma, du låg länge gömd vid mitt hjerta!

Den tid, då flyttfoglarne ta fram sina resväskor, lunden afkastar sin sommarklädning, »rönndrufvan glöder» och stormarna hvina, nalkades tyvärr med den 1 oktober och då måste ju Thalia, efter uråldrig plägsed och föreskrift, ge vika för Pallas Athene samt kohorten af hennes ledsamma, grötmyndiga professorer och muntra hoppgifvande studenter. — I en gammal skramlande vagn, fullsatt af koffertar och aktriser samt körd af hr teaterdirektören, beväpnad med sabel och pistoler, såg jag sista skymten af debutanten, föremålet för

Digitized by Google

min korta, men aldrig glömda debut i kärlekens tempel och trollslott.

Svallvågorna efter mitt hjertas häftiga blåsväder hade redan lagt sig och endast svaga dyningar deraf förmärktes tidtals, då jag, några år härefter, i Stockholm följde en vän ombord på ett ångfartyg, som skulle afgå till Upsala. Klockan slog åtta i Riddarholmstornet, kapten ropade »främmande i land», och jag skyndade, laglydig såsom alltid, att så fort som möjligt komma på terra firma. I samma ögonblick kände jag någon lätt och vänligt vidröra min axel; jag vände mig om och såg i fulla glansen af sin skönhet — min ungdomsblomma, »min ädela ros och förgyllande skrin».

»Sofie, min Sofie!!!» var allt hvad jag hann säga. Ångbåten pallrade af och jag stod länge med blicken fixerad på den hvita duk, som viftade från däcket, der det pilsnabba återseendet egt rum. — När jag vaknade från min dröm — såsom sådan föreföll mig den hastiga solglimten — fann jag en hvit ros vid mina fötter. Jag skyndade att upphemta blomman, men ack! — hon var ej så skär, så ren och doftande, som den jag fick i Åbo.

Huru tiden förändrar till och med känslan, var den visshet jag erfor vid vårt nästa möte. Jag hade ingenting glömt — ingenting alls; men nog slumrade i tjuguårig hvila den första kärleken sött och godt, då ödet åter närmade mig mitt forna ideal.

Jag befann mig ännu en gång i Stockholm. Jenny Lind skulle för sista gången i »Regementets dotter» der låta höra sin hänförande stämma. Ingen obehörig fick denna dag tillträde till teatern, ty kungen hade betingat hela huset, samt dit inbjudit och befallt samt-

Digitized by Google

liga officerare med deras familjer, utom ett visst antal underbefäl och manskap ifrån det läger, som var samladt på Ladugårdsgärdet. Ledsen och nedslagen att ej få höra sångerskan, gick jag länge och dref gata upp och gata ner, till dess mina ögon föll på ett program, der jag med stora bokstäfver förnam orden: »Nu ska vi roa oss!» I ett nu hastade jag till nya teatern, der denna komedi samma afton skulle uppföras. I biljettluckan emottogs jag af ett obekant fruntimmersansigte så vänligt, så godt; men otålig att komma in, der man redan börjat, gaf jag ej särdeles akt på de vänliga blickarne och skulle troligen snart nog lemnat luckan, om den okända icke yttrat; »hr Puff skall bli nöjd med platsen.» Nu gick ett ljus upp för mig — rösten och de sköna blixtrande ögonen voro för väl bekanta för att icke af mig på ögonblicket igenkännas. Vi hade så mycket att påminna oss: men knappt hade jag börjat, innan en befallande stämma bakom mig ljöd: »en biljett till första raden — fort lilla mamsell!» En annan skulle ha parterrbiljetter, en gammal fru inledde sin handel med tal om kungen, »gälet» och väderleken, och då ännu allt flere köpare infunno sig, måste jag aflägsna mig, utan att få språka ett enda förnuftigt ord med den jag hade så mycket att spörja.

Om hösten derefter satt jag i mitt fridfulla, lyckliga hem vid Biskopsgatan i Åbo. Jag bröt det svenska bref, som nyss hade anländt, pipan föll ur min mun och jag ropade: »Hustru, hustru! min forna flamma har knutit ett äkta förbund med en af svenska scenens mest utmärkte skådespelare, en gemensam vän till oss båda — gissa hvem! — — jo, Edouard Stjernström!»

I societetshuset gafs i oktober 1850 en festlig

Digitized by Google

bankett för ett nyligen i Sverige uppsatt skådespelaresällskap, kalladt och döpt: den finska teatern. Såsom ordförande i teaterdirektionen var jag utsedd att för tillfället uppfylla alla en uppmärksam värds skyldigheter. Så snart derföre det vid festmåltider alltid välkomna: »bordet är serveradt» uttalats af en vaktmästare, skyndade jag att bjuda fru direktörskan min arm för att föra henne till sin plats vid bordet. Der sutto vi åter sida vid sida, ty att direktörskan var Sofie torde ej behöfva sägas, sedan vi i tjugufem år, hvardera på sitt håll lyssnat till paradisfogelns sång, jag, numera en lugn och oförarglig mogen man, och hon en god och öm qvinna, begge älskande och ärande de makar, försynen tilldelat oss.

Länge fortgick samtalet oss emellan om utsigterna för den nya teatern, om »Don Cæsar de Bazano», Farinelli, m. fl. den tiden omtyckta skådespel, då hon slutligen frågade:

»Hvad tycks om våra unga fruntimmer?»

»Att besvara den frågan», genmälte jag, »blir ett eldprof för mig — jag har en gång förut undergått ett sådant — och dock tillstår jag, att jag önskade vara målare, om jag alltid kunde påräkna så vackra som dessa och forna modeller.»

»Låt oss, nu då vi äro gamla glömma alla eldprof och målare. Det finnes så mycket, hvilket tiden och förnuftet förändrar.»

»Glömma? — Jag glömmer ingenting — ingenting alls!»

Jag hade knappt utsagt dessa ord, då en häftig hosta nekade henne att vidare fortsätta konversationen; en hektisk rodnad uppsteg på hennes kinder, och allt-

Digitized by Google

för snart skulle vi alla erfara, att ett dödens säkra offer varit min bordsgranne.

Stilla och fridfullt afsomnade hon några veckor härefter. * Debutanten fick hvila på den ort, der hon tagit de första stegen på konstens och pröfningarnas bana. Sången tonade öfver hennes lägerställe:

»Frid med din gömda graf! Ej tadlet hit sig smyge,
Likt ormen hväsande i hulda blommors rund;
Men nattens elegi och dagens drama flyge
Med himlens vindar här i broderligt förbund.»

Och invid korset på den gröna kullen uppsköt något år derefter en hvit rosenbuske. Den qvarlemnade debutanten hade ingenting glömt — ingenting alls!

V.

I Alhambra.

Mellan skogar af ekar, korkträn, oleandrar och rosmarin, mellan trädgårdar af oranger, vinrankor, dadlar och fikon, omstängd af aloëhäckar, mellan hvilka Xenil strömmar fram, ligger Alhambra i Granadas famn.

Quién non ha vista Granada
non ha vista náda!

---

* D. $^3/_2$ 1851. *Anm. af Nisse.*

Digitized by Google

Men sjelf hade jag aldrig fått se én skymt af »Spaniens land», der man, efter hvad Don Cesar de Bazano sjunger, plär dö »sak samma med svärd eller glas i sin hand», då jag en höstdag 1868 vid ett besök i Stockholm blef jemte min hustru — begge grå gäster från forntida dagar — kallad till en måltid i Alhambra, föranstaltad af åtskilliga notabiliteter bland den svenska scenens lyriska artister.

I Alhambra? ... Det var en gåta.

Gåtan blef dock löst, då den hedersmannen *Carl Johan Uddman* följande dag infann sig och i ett elegant ekipage hemtade sina åldriga gäster och förde dem till Stockholms härliga Djurgård och dess — Alhambra, ett i mohrisk stil nyligen anlagdt värdshus. Visserligen var denna possáda ej det Alhambra, der en gång halfmånen höjde sig öfver glimmande tinnar och hvars murar genljödo af vapenklang, hjeltesånger och kärlekens romanser, men likväl ett ställe der naturen ler och blomstrar i sommarprakt och der »skämtet tar ordet vid vänskapens bord».

På det hjertligaste mottagna, fördes vi till ett inbjudande middagsbord, hvars utsökta rätter jag emellertid här i min beskrifning förbigår.

Efter middagen samlades vår glada skara kring pianot, och nu blef det drufvornas sak att i glödande bålar lifva känslornas harmoni vid hvarje romans, duett eller trio här utfördes af de närvarande konstnärerna. Här lät först och främst en svag, men behaglig röst förnimma sig, påminnande om Adina i »Kärleksdrycken» och månget annat prima parti jag fordom hört *Mathilda Gelhaar* utföra på scenen. Lika älskvärd som förr satt hon nu vid pianot och lika ren och melodisk ljöd hennes af många år försvagade stämma.

Digitized by Google

Men också en annan kär hågkomst från flydda tider öfverraskade mig denna dag. *Olof Strandberg*, som redan för något år sedan lemnat de tiljor, der hans sköna och klangfulla röst länge väckt en sådan hänförelse och beundran, räckte mig nu vid »rosornas doft och drufvornas ånga» den förtroliga handen och tolkade i välkända toner allt det höga, ädla och glada, som bor i ett känslofullt bröst.

Att Kalevalas beundrare, fennofilen *Fritz Arlberg* undfägnade oss både med sång och föredrag, hvarvid det senare framhöll

— — — »gamle runosångarn,
gamle kanteletrakterarn,
höge, vise tonkonstnären,
vaka, vanha, Wäinämöinen,
vanha korva soumalainen»

tillägger jag med tacksamhet och förtjusning.

Droppe för droppe hade jag sålunda druckit den lifvets vårglädje, som ej ens tanken på den långa vinter, hvilken derpå skall följa med snö och storm, förmår qväfva, då en af värdarne anmälte, att derute fanns en man, den allom välkände och aktade civilingeniören *S—m*, hvilken anhöll att på någon stund få afbryta sångerna, skålarna och de glada tidsfördriften för att inför de finska gästerna lätta sitt hjerta med några ord, hvilka vid ett tillfälle sådant som detta han förmenade borde vara på sitt rätta och med festens betydelse i öfrigt passande ställe.

Redan van vid dagens många angenäma och behagliga öfverraskningar, svarade jag, såväl å egna som öfriga sällskapets vägnar:

»Hans ljus skall icke lida men
af våra stjernors klara sken.»

Digitized by Google

Knappt hade brodern Uddman härtill lagt: »Godt! vi känna alla den mannen, och jag är öfvertygad om att hans ljus skall skina rätt klart innan han lemnar oss», än genom de vidöppna dubbeldörrarne trädde in en medelålders man, med ett behagligt och tilldragande yttre och stod i midten af vår förtroliga krets.

Efter behörig presentation anhöll den nyanlände gästen om ordet.

»För några och tjugo år tillbaka» — började han — »var jag en liten fattig, fader- och moderlös gosse, i bokbindarlära hos ålderman Ölander i Åbo. En oöfvervinnelig lust äfven för annat vetande hade under årens lopp rotfäst sig i min själ, och då jag af svenske gesäller hört omtalas Teknologiska institutet i Stockholm såsom en förträfflig läroanstalt för ynglingar, hvilka egnade sig åt praktiska yrken, blef hågen hos mig att ernå en lärjungeplats vid detta läroverk för hvar dag allt större och lifligare. För mig tycktes emellertid hvarje utväg härtill saknas. Sedan hopp och förtröstan till följe häraf redan i det närmaste öfvergifvit mig, fann jag till min lycka en vacker dag en vän, som gaf mig det rådet att för min tärande sjukdom söka bot hos doktorn vid Stora Tavastgatan. Jag står nu inför denne min läkare, hvars helsosamma medikamenter — ett på betalning i framtiden ställdt lån — satte mig i tillfälle att nå mina önskningars mål, hvaraf följden blifvit, att jag för det närvarande har en tjenst med tillräcklig inkomst, en vacker stadsgård i Södertelje och, det bästa af allt, att jag är en lycklig make och far.»

Talet var ändadt. Och nu öfverräckte han åt mig, som stod stum af förvåning och rörelse och som längesedan hade glömt såväl »patient» som »recept» och

Digitized by Google

»medikamenter», den summa jag en gång på god tro lemnat åt den fattige bokbindargossen.

Det behöfver väl knappast tilläggas att vännen S—m dröjde i vårt samqväm ända tills den gamle gråsparftuppen upplöste det med följande afskedsqvitter:

Derute står höstliga månen klar,
och tusende ljus på stjernhimmeln glimma . . .
Jag säger: farväl! Till hemmet jag far
och tackar er varmt i afskedets timma.
Ej häfden skall måla,
men minnet bestråla
den fest vi firat i dag — det tåla
vi dricka på!

Här fann jag ett urval af alla dem,
de kära, mitt hjerta ständigt erkänner;
här fann jag ett snillets och sångens hem;
här fann jag glada och trofasta vänner.
Ej planka, ej tilja
må nå'nsin åtskilja
vår sköna falang — icke sant, det vilja
vi dricka på!

Digitized by Google

Hvad tänker du då?

När solen dig väcker så smekande blid,
och ögat du lyfter ur drömmarnes frid,
och tankfull bak' rutan ser ut i det blå —
säg, undrande flicka, hvad tänker du då?

Digitized by Google

När ljuslockig yngling med drömmande blick
dig bryter en ros och den sätter i skick,
han darrar på handen, han rodnar också.
Du leende flicka, hvad tänker du då?

När lätt uti valsen mot klappande barm,
du dansar och tryckes så mildt af hans arm,
allt närmre och närmre I smygen, I två.
Säg, skälfvande lilja, hvad tänker du då?

När tysta i skogen på grönskande stig
I vandren, han hviskar: »jag älskar blott dig.»
De bedjande ögon, till hjertat de nå,
och kyssen den bränner. Hvad tänker du då?

När sedan om qvällen du sitter och ser
mot fästet, der stjernan så strålande ler —
de älskande blickar, hvi tåras de så?
Du klappande hjerta, hvad tänker du då?

När åter du drömmer och allt är då tyst,
och jublande Amor till hvila dig kysst,
till altaret skriden I lyckliga två —
men plötsligt du vaknar. Hvad tänker du då?

I. L.

Digitized by Google

Ändtligen klok.

— Har du hört, att unge löjtnant Snobbenstjerna dog i morgse?

— Det gjorde han klokt i. Det är förbaskadt dyrt att lefva i dessa tider.

Digitized by Google

Tandagnisslan.

— Kycklingen *är* färsk, det kan jag bedyra,

— Hvem har påstått annat? Men det är söndag i dag och då är allt verkligt *arbete* förbjudet.

Digitized by Google

En norsk norrman fra Norge.

Melodi: »Yankee-doodle».

Den norske norrman är en Gut,
som ingen når i snille,
och svensken blefve rent kaputt,
i fall han täfla ville;
ja, både uti stort och smått —
man kan ej annat säga!—
hvad norsken har är dubbelt godt
emot hvad andra ega.

Om han toy in på svenskt hotell,
den »gjæve» norske »Drengen»,
och något otyg han en qväll
se'n hittade i sängen; —
han fyndet visst hos svensken gjort,
men dyrt derpå hörs svära:
»I Norge Dyret är mer stort,
det är, ja, på min ära!»

Om presterna ej alltid här
respektfullt just det tal är:
man minnes både här och der
små »kristliga» skandaler;

Digitized by Google

om den och den rätt elakt tal
man hörde var i svangen,
men — norske norrmans Oftedal
är numro 1 i rangen.

Och skryta vi af L. O. Smith,
hans tiodubbla rena,
af Lysholms *starka aqvavit*
behöfves en *allena;*
och plågar kopparslagar'n se'n,
den der gemena sällen,
af norsk-norsk sill förtär blott en,
försedd med norska *fjällen!*

Vi anslag till vår militär
ha fått och »nitti' dagar»;
men komma gränsen vi förnär,
oss norsken då beklagar.
Hvar storsvensk *tage sig i akt*
för deras stortings-*buller,*
de mena: »Varen på er vakt!
Vi eljes — prata kull er.»

Om store Björnson nog I sport,
ja, det kan icke fela!
Han anser: Norge är så stort,
att Ryssland kan få dela.
Ja, grandiost, du norske bror,
är allt i norska landet:
din »Æresfölelse» är stor
och — »Vrövlet», om ej *»andet»!*

Digitized by Google

Lilla Puttes

öfvergång till de hedniska villfarelserna samt återförande till sina fäders tro.

Lilla Putte, som har blifvit väl och religiöst uppfostrad, hatar hedningarna, ehuru det endast är af politik, som han döljer sina verkliga känslor. Han afundas den lilla hedniska gossen och anser honom vara en egenkär, obarmhertig uppslukare af kristliga slantar. Det är naturligt och oundvikligt. Det berättas för lilla Putte, att hans hedniska samtida alltid går barbent, icke plågas med så förskräckligt många kläder, aldrig tvättas, aldrig går i skola och aldrig lär något nyttigt och godt. Den lilla hedniska gossen lefver till på köpet i ett land, der tigrar och andra sköna vilda djur gå omkring i massor, och der man dessutom fritt kan njuta det högst tilltalande och präktiga skådespelet att en enka brännes upp i sällskap med sin mans kropp, ett skådespel, som hvarken Schumann eller Corthy Althoff förmått framvisa i cirkus. Följaktligen afundas lilla Putte, som lär allt detta om de hedniska landen, sina hedniska medbröder allt det goda, som sålunda har fallit på deras lott, och han ville gifva allt i verlden för att vara född hedning. När dertill den lilla redan förut afundsjuka Putte tvingas att gifva 50 procent af sina sparbösspenningar till hedningar, för att dessa må blifva goda kristna,

Digitized by Google

så känner lilla Putte naturligtvis, att det både är oriktigt och orättvist, och han vredgas hårdt på den lilla hedniska gossen, som simmar i ett haf af hedniska nöjen och trots detta beröfvar små stackars gossar, som haft den oturen att vara födda i kristna land, deras små medel till nöjen. Lilla Putte kan icke undgå att anmärka, att fullväxt folk aldrig ger hälften af sin förmögenhet till hedningarna, och han känner helt naturligt, att han lider under ett moraliskt missgrepp. Då och då uppstår en liten gosse med jättelik intelligens och med ett personligt mod, som gör honom till sin races anförare. Det är denna lilla gosse, som alltid organiserar de andra till ströftåg mot indianer och som bildar små röfvareband för att företaga plundringar på landsvägarne. Att dessa företag icke lyckas, beror på omständigheter, liggande utom hans kontroll, men de framhålla och beteckna storheten af hans intelligens och djerfva karakter.

En sådan käck och djerf gosse är vår Putte, som nyligen hade uppgjort en snillrik och fullkomlig ny plan för att hejda den ström af svenska kopparslantar, som vältrade ut ur landet i det unga Indiens hedniska fickor. I somras hade man tvungit lilla Putte, som med stor ansträngning hade hopsparat två hela kronor, enär ett nytt konstberidaresällskap väntades till Djurgården, att af denna summa gifva 1 kr. 50 öre till de af honom hatade smågossarna i Indien. Det var denna sista led i kedjan af en lång rad utpressningar, som bestämde honom att intaga en djerf ståndpunkt mot dessa utpressningar, och han sammankallade derför ett möte, vid Lill' Jans naturligtvis, af »klassmedvetna» pysar, skenbarligen och officielt för att utrota råttor, men i verkligheten för att framlägga en facksamman-

Digitized by Google

slutningsplan mot hedniska utpressningar. Lilla Putte höll ett tal, i hvilket han i lysande färger skildrade den lyx, i hvilken den hedniska gossen fråssade. »Han tvättas aldrig, och han kan traska barbent i rännstenen, om det lyster honom; det finnes intet prat om att hednapojken läser öfver sina lexor eller tal om att sitta och höra på dumma lärare eller att besöka söndagsskolan. Han kan gå ut och simma hvarje dag och lägga sig ned på stranden och se krokodilerna äta upp tvätterskor och andra småsaker, och dertill är hans bakgård full af tigrar och flodhästar samt massor af ormar, och han kan stjäla farsgubbens bössa och från fönstret skjuta ned dem. Det är han, som stjäl alla våra fickpenningar; men vi skola icke längre tåla det. Nu föreslår jag, att vi allesamman sjelfva blifva hedningar. De fullvuxna kunna icke tvinga oss att tvättas och gå i skola, om vi äro hedningar, och alla de andra gossarna blifva tvungna att gifva oss sina fickpenningar.»

Det är onödigt att tillägga, att detta tal helsades med stormande bifall, och man beslöt enhälligt att blifva hedningar, såsom en mera passande och lönande sysselsättning än att vara kristna smågossar. Alla för ändamålet nödiga detaljer anordnades af lilla Putte. En gammal gipsbyst af C. O. Berg ansågs tillräckligt ful att tjena som afgud, och lilla Putte stälde för detta generalkonsuln på en tom tunna och bugade sig med stor vördnad för honom. De afklädde sig alla sina klädespersedlar med undantag af de små skjortorna, som de bundo kring höfterna, och svärtade sina ansigten, bröst och armar med brända korkar. Det är intet tvifvel underkastadt, att de till utseendet alldeles liknade hedningar, och emedan det redan var

Digitized by Google

sent på eftermiddagen, beslöto de tillbringa natten i en gammal tobakslada och nästa morgon tillsammans gå till söndagsskolan för att aftvinga denna ett understöd till sig sjelfva i deras egenskap af små hednagossar.

Söndagsskolan började som vanligt, oaktadt de 11 gossarnas frånvaro väckte ett visst uppseende. Strax sedan öfningarna begynt, förvånades läraren, fripastor Zebedeus Mickelsson, något öfver lilla Puttes och hans 10 hedniska kamraters inträde. Det är icke mera än billigt att säga, att hedningarna uppförde sig med så mycken värdighet som deras något svåra ställning ville tillåta. Lilla Putte gick fram till pastorn och yttrade: »Ursäkta, men vi hafva alla blifvit hedningar och hafva redan en afgud, som vi dyrka, och derför torde pastorn hafva godheten säga till de kristna gossarna, att de ögonblickligen langa fram med alla de pluringar de hafva, och erinra om, huru välsignadt det är att hjelpa sina hedniska bröder.»

Det finnes ej i kyrkohistorien något exempel på att en hedning så hastigt blifvit omvänd som lilla Putte. Pastor Mickelsson högg honom i örat, och vid tionde slaget af rottingen afsvor Putte sin hedendom samt lofvade att sönderslå sin afgudabild och utan dröjsmål återgå till kristendomen.

Nu trakterar lilla Putte triangel i Frälsningsarméns musikkår, och när han blir mera försigkommen, får han blåsa basbasun.

Sambo.

Digitized by Google

Boan

eller

Den snärjande paradisormen.

1.

Digitized by Google

2.

Digitized by Google

3.

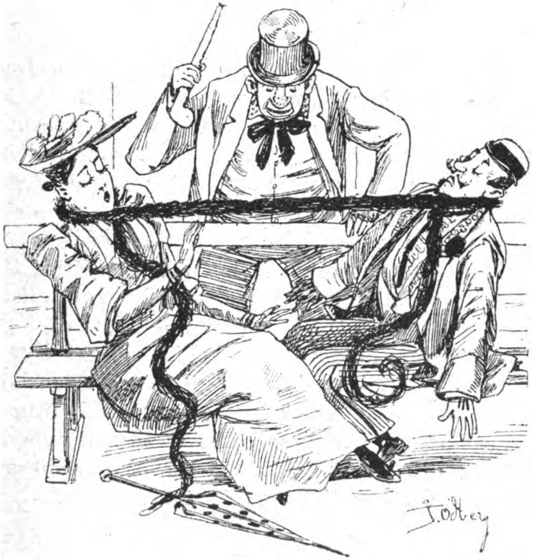

Digitized by Google

Fyra skämt-poem

från århundradets första 1/4-del.

(För Nisse hopletade af *N. K—n.*)

Följande »*Sång i det nya, grundeliga och motsatsförsonande maneret*» har upptagits i den af Ph. J. Meyer på 1850-talet utgifna antologien *Sveriges humoristiska Parnass* under *Tegnérs* namn. Författarnamnet är der alldeles orätt, och dessutom är texten något afvikande från den ursprungliga, hvilken läses här. Poemets författare var den vittre lektorn *Gustaf Abraham Silverstolpe* (1772—1824), som docent relegerad från Upsala universitet för deltagande i det politiskt-musikaliska rabulisteriet derstädes 1800, sedan bokhandlare i Stockholm, under Karl Johans tid rikshistoriograf och kansliråd, rektor och till sist kyrkoherde i Söderköping. Sonnetten »*Ölosten*» förskrifver sig också från hans hand. »Ölostens sångare» skrefs naturligtvis af en fosforist, kanske *Sondén.* Författaren till (parodierande?) sonnetten i »Calmar tidning» är ännu okänd.

Sång

i det nya, grundeliga och motsatsförsonande maneret.*

En nordlig västanflägt mot södern ostligt svalkas
och blandar hälsans köld med värmans kalla flägt,

* Ur Linköpings-Bladet d. 8 april 1818.

Digitized by Google

från Auras aftonqvalm aflägsenheten nalkas,
och mörkret strålar klädt i morgonrådnans drägt.

En hård förmjukning syns i dessa höga dalar,
där vattnets torra kraft i stormigt lugn förgår,
och upåt flytande besvämmar och hugsvalar,
i fallet stigande, ett än osynligt spår.

På spetsen af det djup, der tyngdens lätthet hvilar,
och fogeln krypande i ständig sänkning höjs,
cascaden, eldfängd, hög, med långsam jämnhet ilar
från rymden af den luft, som här osynlig röjs.

I kantig cirkel-form vid månans heta strålar
orkanen stilla, lugn, ur djupet faller ner,
och sommarn, höstens vän, med vinterns färger målar
så lifligt och så dödt, att henne ingen ser.

Ölosten.

Sonett.*

I polers kamp ett evigt Lifs-Ett glöder,
som endast Skaldens höga öga skådar;
och Ölost! du, symbolisk, mig bebådar
den enhet, som naturens träkraft föder.

---

* Ur Linköpings-Bladet d. 12 november 1817.

Digitized by Google

I mjölkens ömma vekhet sig föröder
den vildhet, som vid ölets styrka lådar;
så hjälten, fjättrad af begärens trådar,
sin råhets puls i flickans famn förblöder:

Och som i ägtenskapets kyska parning
sig man och qvinna heligt sammanblanda
och inbördes indifferentiera;

så äfven till ett dunkelt Werlds-allts klarning
sig Schellings snille och Petrarcas anda
i sångens Ölost identifiera.

Ölostens Sångare.

Sonett.*

En evig oro i mitt inre glöder,
att jag ej Skaldens höga syner skådar;
och min Sonett symboliskt Er bebådar,
att jag ock är en man, som verser föder.

Af fåfäng harm jag natt och dag förblöder;
mitt snille redbart sig vid allting lådar,
och fångar, hoppas det, i rimmets trådar
verldsanden, som med storm nu allt föröder;

---

* Ur Linköpings-Bladet d. 6 december 1817.

Digitized by Google

Ty två principer herska i min hjerna:
en Sjelfklokhet — den andra Slöhet heter,
»som inbördes indifferentiera»;

men denna Tväkraft till mitt Lifs-Ett gerna
frändskapligt löser sig i rim och meter;
i platthet båda »indentifiera».

Sonnett

på den 1 Januari 1820.*

Prismatiskt bragts i skiftlig färgberusning
Arcadiens silfverdoft och æthermanna
med purpurns glöd, det höga, helga, sanna,
en urtidsrymd af hoppets harposusning.

Ljus står dess grynings krans kring Eos panna,
af stålbetonad rosenklangs förtjusning
naturen spratt vid Kronos-vingens brusning
och lifvets grund-sjelf ville hånfullt stanna.

Ren randas Urny, vardets Alpha åter:
din är dess kyss, Huldgode! Du dess vivat!
Verldssträngens Hell från hjertats Horeb svarar;

---

* Ur Calmar Tidning d. 11 september 1822. Sonnetten är ett akrostikon på namnet *Pamela Nordvall.*

Digitized by Google

All-ljuset signande guldskurar gråter;
Ljus-alltet nu, af herrligt vemod lifradt,
Lifs-urgrundhetens Två-Ett uppenbarar.

Digitized by Google

Vänskapsprof.

— Gå du först in på restauranten! Kostar dom inte ut dej, kommer jag efter.

Digitized by Google

Farlig suggestion.

— Kan inte den här passa till frun på hennes födelsedag.

— Nej, för all del! Ger jag henne en väderqvarn att bliga på, påminner jag henne om ett gammalt ordspråk.

Digitized by Google

Gratiens ättlingar.

Af ***Kapten Gulliver.***

(Ur hans efterlemnade papper.)

De gamle greker och romare hade inga namn på de tre gratierna. Åtminstone påstod Kellgren så, när han i egen hög person klagade deröfver hos Apollo, hvilken derefter var nog hygglig att skicka ut unge herr Astrild att taga reda på de tre. Denne var fiffig nog att genast resa till Stockholm.

»Han kom och med förundrad håg
i Stockholm tre grefvinnor såg.»

Han for tvärt tillbaka till Olympen, der Kellgren under tiden diskuterat svensk literatur med Apollo. Nu blef det annat af. De tre grefvinnorna i Stockholm döptes till de tre gratierna, hvarefter Kellgren tog unge herr Astrild i famn och for så hem till Stockholm igen,

»förnöjd att under kända namn
få, efter denna dag, de trenne Gratier prisa:
Augusta, Ulla och Lovisa».

Dessa tre våra gratier-grefvinnor hette Löwenhjelm, Höpken och Meyerfelt och blefvo genom denna döpelse-

Digitized by Google

akt odödliggjorda. Efter Kellgrens rangordning var Augusta den första. Hon var född Fersen och gift med en grefve Löwenhjelm, en föga framstående man, samt moder till den för vår samtids äldre generation bekante excellensen Gustaf Löwenhjelm, svensk minister och doyen för corps diplomatique i Paris. Dock sades allmänt i tal och skrift, att hans fader var hertig Carl, sedermera Carl den trettonde. Om man frågat den älskvärde och qvicke excellensen om saken, skulle han möjligen med bastarden i Shakespeare's King John II ha svarat:

Om jag är äkta eller icke äkta,
den frågan hvile på min moders hufvud,
men att jag är en äkta karl, det syns . . .

Excellensen Löwenhjelm var, som man vet, sjelfva älskvärdheten, om man får begagna ett sådant uttryck om en man. Sonen till den första gratien kunde ju ej vara annat, och såsom varande en kungaättling på sidolinien faller det sig helt naturligt, bör ej förundra någon, att en hans dotter på sidolinien var om icke en gudomlig gratie, direkte från Olympen importerad, så åtminstone ättling af den första gratien. Traditionen förmäler, och en och annan ännu lefvande åldring torde kunna besanna den, att denna dotter till excellensen Löwenhjelm, sondottern till den första gratien Augusta Fersen, var en skönhet och en ytterst behaglig, fint bildad och begåfvad qvinna. Ett troget porträtt af henne, taget mot slutet af hennes lefnad af den tidens kanske mest kände porträttmålare, visar att i hennes ansigte liksom i Ninon de l'Enclos' de gömda gratierna tittade fram i hvarje skrynkla. Hon glänste ej vid hofvet, ej i societeten, hon dog obemärkt un-

Digitized by Google

dangömd för stora verlden, och det samma kan sägas om en dotter till henne, en gömd gratie, uppfostrad i Tyskland och sedan gift i Stockholm med en tysk-svensk konstnär. Hennes lif blef kort, men under en kort period var hon i sitt hem själen i en liten krets af beundrande skriftställare och konstnärer. Bland desse senare var Wilhelm Wohlfart en af dem, som förgäfves sökte få ett troget porträtt af hennes skiftande, lifliga drag. Föga lycklig som målare, var dock Wohlfart bättre som dekoratör och lyckades förmå den unga gratien att visa sig i en tablå vid ett galaspektakel å Kongl. operan. I tablån skulle Svea, Nore och Dana framställas. Augusta Fersens sondotterdotter var Dana och fru Zelma Kinmansson var någon annan af de tre. Hvem den tredje var, har fallit mig ur minnet. (Fanny Westerdahl?)

En dotter till denna gratie begrofs nyligen* en sommardag på Nya Kyrkogården, helt nära Solna kyrka. En talrik menniskomassa hade tågat ut, och långt efter begrafningsaktens slut såg man nyfikna menniskor beskåda kransarne på grafven. I korrespondenser till landsortstidningar lästes, att en af hufvudstadens skönaste qvinnor blifvit begrafven. Augusta Fersens, den första gratiens, sondotters dotterdotter kunde också under höjdpunkten af sin ungdom kanske i fråga om blott qvinlig fägring ha öfverglänst Kellgrens alla tre gratier, men

»skada, skada, blomstringens tid är så kort»,

sjunger en göteborgsskald.

I lifstiden var hon en älskvärd och behaglig skönhet,

* Detta skrefs i början af 1880-talet.

Digitized by Google

och hennes skönhet pryddes af smakfull, elegant toalett och ett smakfullt ordnadt hem.

Men skönheten är naturens verk, och gratien i dess fulländning är ett verk af konsten, och dertill ett aristokratiskt verk af konsten. Aspasia lefde i en aristokratisk republiks hof, Ninon de l'Enclos och våra tre gratier-grefvinnor lefde i de högsta kretsar: det första och sista vilkoret för att vara gratie i hvarje fingerspets, i hvarje liten osynlig skrynka. Det högre skådespelet kan också af en skönhet dana en gratie, men detta högre skådespel för ju till de högre kretsarne, manar fram drottningar, prinsessor o. s. v.

Ett drag från den aflidna gratieättlingens dödsbädd är märkligt nog. Öfver sängen hängde ett oljeporträtt af den döende, måladt af en ryktbar historiemålare och professor vid akademien. Porträttet var taget i den döendes spädaste barndom, det var en bild af ett litet flickebarn, som med förtjusning håller fast en nyss erhållen pepparkaka mellan sina små fingrar. Det var så att säga en föregångare till Amalia Lindegrens »flickan med apelsinen». Det var kanske den döendes äldsta barndomsminne, äldsta minnet af det första hemmet och den döda modern. Efter nära tvåårig tärande sjukdom kom slutligen den sista långvariga medvetslösheten och bristande talförmågan. Men strax före sjelfva dödsarbetet öppnar den döende ögonen, blickar mildt på porträttet och sjunger med barnslig men tydlig röst orden till en vaggvisa, som hennes mor plägade sjunga för henne. Derefter ropade hon som ett klagande barn: »mamma, mamma!» och afled. Flere voro närvarande och grepos djupt af denna förening mellan vaggan och grafven. De sade enstämmigt, att hon dervid hade ett förklaradt, himmelskt

Digitized by Google

uttryck i ögonen, och att ingen förr sett henne så vacker som då.

Detta drag tyckes erinra om Skriftens kända uttryck: »Alla äro vi vid lifvets början och vid dess slut hvarannan like». Detta uttryck har väl icke blott afseende på den kroppsliga hjelplösheten. Det har väl också en högre betydelse. Det späda barnet och menniskan på dödsbädden stå gudomligheten närmare än den fullvuxna friska menniskan, och hos barnet märker man ej sällan i dess fantasier liksom qvarlemnade spår af en ursprungligen gudomlig uppenbarelse af en högre verld. Måhända är det nu så, att den döende återkommer till just dessa spår af uppenbarelsen och i sammanhang dermed erinrar sig sin moder. Visserligen blir detta sällan tydligt, ty kroppsliga smärtor och bristande talförmåga, omedvetenhet af de närvarande hindra uppenbarelsens meddelande, men svaga och dock tänkvärda spår af dylikt framträda ej sällan, och man får väl ej blott nöja sig med att förklara dem för yrsel.

Men vi återtaga tråden af våra mera rent historiska betraktelser, öfver det slags odödlighet, som framgår i historien. Namnet Fersen, kändt för fägring på både manliga och qvinliga sidan, har varit dödt, men det har dock lefvat i fägring, och naturen har hämnat sig på samhällslagarne. Otaliga äro ju exemplen på dessa »bastarder», dessa »kärlekens barn», som i kropps- och själsegenskaper öfverglänst de legitima ättlingarna, öfverlefvat dem och på sidan fortplantat en på hufvudgrenen, äkta grenen, utdöd ätt. Verldens störste diktare ha ofta såsom hjeltar och hjeltinnor behandlat ättlingar på sidolinien, och bland dem Shakespeare, hvilken på sitt vanliga praktiska sätt låter en af sina hjeltar förklara orsaken till sidoliniens öfverlägsenhet.

Digitized by Google

De lyckliga konungarne! De lyckliga gratierna! De erinra om Bastardens, Philip Faulconbridge's ord:

Vid himlens ljus! om jag på nytt igen
nu skulle födas, kunde jag ej välja
en bättre far. Det synder finns på jorden
som hafva privilegier, och så
det var med er: ert fel var ingen dårskap,
ni måste lägga hjertat för hans fötter,
en ödmjuk hyllning åt allsmäktig kärlek.

Digitized by Google

Det säkra för osäkra.

— Svensson är för dyr. Dock skall jag betala hvad ni begär. Men det är riktiga syndapengar, det säger jag.

— Om inte pastorn har ann' sort, får ja' väl hålla till godo.

Digitized by Google

Lätt rangeradt.

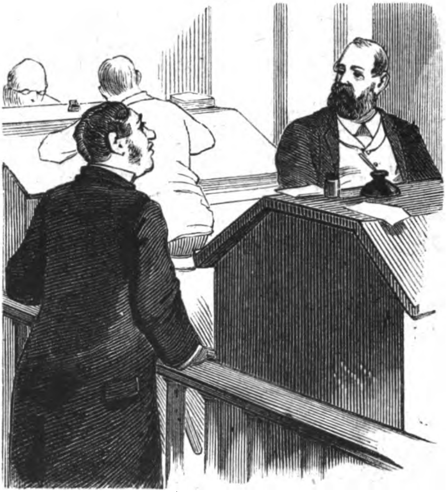

— Ja, jag har inte hört om er annat än godt. Men till den der platsen derute på min egendom vill jag helst ha en gift karl.

— Det skall snart hjelpas. Det är mycket lättare att få en hustru än en plats,

Digitized by Google

Vinterdröm.

(Efter **Fr. v. Gaudy**.)

Kring vresigt bränsle slickar blekblå flamman,
hon leker gladt kring redan kolad brand;
små gnistor spraka, glöden sjunker samman,
att nära elden dröjer tröttad hand.
I stirring ögat ser hur kolen glimma,
och askans tysta språk är: Glöm och göm!
Och lätt, som rökens skyar hädan simma,
förflyter bild i bild och dröm i dröm.

Från kala grenar dråser rimfrostglitter,
i käladt väglag fordon gnissla gällt.
Derute hörs ett ängsligt fogelqvitter . . .
mång' vingad vintergäst sig förestält.
Af blomster äro mina rutor täckta:
ett broderi, ett stelt, i silfversöm —
De döda blommor, så till gengång väckta,
de äro hädansofne vårens dröm.

Till tyste drömmarn mildt en qvinna nalkas:
hans första kärlek ifrån lifvets vår.
Af hennes smekning fårad panna svalkas
och blidt hon stryker vännens blekta hår.

Digitized by Google

»Nu vintern i sin svepning höljer jorden;
vår vinter nalkas ock — men detta glöm!
Fast — drömlikt svunnen — nu blott hugkomst vorden,
vår kärleks fagra vår var ingen dröm.

Och åldrig make vid sin makas sida
i det förflutnas bildbok bläddrar kärt,
och alla nutidsskuggor undan glida
för ungdomsårens solljus, ljuft och skärt.
De brutna gamla till hvarann sig luta:
»Ack, än blott några blad!» han hviskar öm.
»I samfäld sällhet må vi boken sluta!
Vår lycka, veta vi, var ingen dröm.»

Men solen dalar. Nattens dunkla slöja
för fönstret bredes; hemskt hörs ugglans skri;
för stormen sig med klagan träden böja —
och drömmarn väckes ur sitt svärmeri.
Han är allen. De kära bilder svunnit
som spårlöst bubbelskum å häftig ström . . .
Blott ishård vinter, hvilken välde vunnit,
samt lifvets vinter äro ingen dröm.

Folmer.

Digitized by Google

Andra tider, andra seder!

En älskvärd fru har meddelat några af de orsaker, som gjorde, att Eva ej hade behof af någon tjenstesteflicka. Hon skrifver:

Man har talat och skifvit så mycket om qvinnans många fel och om orsaken till, att hon behöfver så mycken uppassning, och härvid har man framkastat den frågan — den frågvise är naturligtvis en karl — hvarför icke skaparen äfven gaf Eva en tjensteflicka. Svaret är lätt att finna: hon behöfde icke någon.

Adam kom aldrig till Eva med någon strumpa, som behöfde stoppas, eller med en skjorta, som saknade någon knapp, eller med ett par spräckta handskar, som skulle sys ihop, och det genast. Icke heller föll det honom in att sitta och läsa tidningar, tills solen gick ned bakom lustgården, och sedan sträcka på sig och ropa: »Få vi då aldrig nåon mat i afton, kära Eva?» Han gjorde sjelf upp eld under grytorna, han tog sjelf upp rädisorna, skalade potatisen och gjorde för öfrigt allt, hvad som ålåg honom att göra. Han mjölkade korna, gaf hönsen mat, såg sjelf efter grisarne och kom aldrig hem till middagen med ett halft dussin vänner, då man ej hade »en matbit i huset». Han stannade aldrig ute till kl. 1 på natten och hade derför

Digitized by Google

ingen anledning att gräla på den stackars Eva, derför att hon satt uppe och grät samt väntade på honom. Han satt aldrig och hängde på krogen, medan Eva satt hemma och vaggade den lille Kain. Han ropade aldrig in Eva i köket, för att hon skulle taga reda på hans tofflor, och dessa kastade han ej hit och dit, utan stälde dem alltid under ett fikonträd vid sidan af sina söndagsstöflar. Med ett ord: han trodde ej, att qvinnan var skapad, endast för att passa upp på honom, och ansåg ej det för vanhedrande att något litet dela sin hustrus bestyr. Se der orsaken, hvarför Eva ej ej behöfde hålla sig med någon tjensteflicka!

Digitized by Google

Skall det ljufva hoppet fyllas?

Du gudamakt, som huld och öm
för hjertat målar, i din dröm,
ej hvad det får, men hvad det lyster . . .

Oxenstjernas »Ode öfver hoppet».

1.

Digitized by Google

2.

Leas upptäckt.

Ett litet minnesblad af ***Skinfaxe.***

Kolumbus upptäckte Amerika, Berzelius selen och thorium, Stanley Livingstone och Wilhelm von Braun upptäckte Lea.

Men huruvida denna Brauns upptäckt ledt till något vidare resultat för vår litteratur utan August Blanche, torde vara ovisst. Kanske, rättare sagdt, det var hvad man ofta tanklöst kallar slumpen, men hvad som nog lika ofta är en, om ock omedveten, inre maning, hvilken spelade hufvudrollen vid anordnandet af den glada prolog, som förberedde Leas framträdande inför den läsande allmänheten, bland hvars allra främsta gunstlingar hon genast intog sin ännu alltjemt obestridda rangplats.

I kassören i Generalpoststyrelsen Fredrik Barthelsons storartade autografsamling finnes ett bref från Blanche till v. Braun, hvilket har en viss litteraturhistorisk betydelse genom de uppgifter, Blanche lemnar öfver Illustrerad Tidning, hvars redaktion han nyligen öfvertagit.

Utanskriften är: »Löjtnant Wilhelm von Braun. Lidingön och Islinge», och brefvet lyder ordagrannt:

Digitized by Google

Min hederlige, förträfflige Wilhelm!

Du är på en gång den snillrikaste och mest ordhållige af alla mina vänner. Tack för de högst välkomna och angenäma fjädrarna ur din oefterhärmliga sångmös vingar och hvilka, en och en i sender, ty man måste hushålla med sådant, skola pryda min »illaillustrerade» tidning, men den jag hoppas småningom kunna få bättre, när jag väl får till Sverige de träsnidare jag förskrifvit från Berlin. Tidningen är alldeles för liten, ty folk fordrar på samma gång mycken text och många plancher, men besinnar icke, att när *min* tidning kostar 8 Rdr Rgs, kosta de utländska ända till 40, ja 50, oaktadt de ha snällpressar med ånga och flera tusen gånger större publik. Illustrerad tidning, som var nästan döende, när jag tog emot den, har likväl så till vida stigit, som den fått en ganska respektabel prenumeration. Upplagan är 2,000, och detta är i vårt land icke obetydligt.

Det förstås, att jag blef rätt ledsen öfver din frånvaro, emedan det förnämligast var för din skull som jag gaf en större middag, fyllde mina bålar etc. Jag hade redan besökt dig, men alltid oviss om du är i staden eller på landet, har jag ej velat kuska ut. Visste jag dock säkert hvilken dag du vore hemma, skulle jag komma med några gemensamma vänner och taga diverse både af torrt och vått med mig. Derom kunde jag kanske få någon underrättelse antingen skriftligen eller muntligen, hvilket sednare naturligtvis vore det bästa. Hur mår Zetterberg? Ännu en gång tack för hvad du skickat mig och låt mig med det snaraste få värma mig vid den rena lågan af dina vänskapsfulla, hjertliga blickar, likasom jag alltid solat mig i glansen af ditt snilles skyhöga lågor.

Din trofaste vän
August Blanche.

Denna bebådade utfart satte också Blanche kort derefter i verket. En vacker vinterafton 1857 sågos några slädar ila öfver Ladugårdsgärde, gamla Lidingöbro och fram till Islinge. De medförde som sjelfbudne gäster till skalden-eremiten: presidenten Westerstrand, auditör Blanche, lektor Herman Bjursten, kammarjunkaren Karl af Kullberg, kunglig-sekreteraren och (jag

Digitized by Google

hade så när sagt kunglig-) republikanen Johan Gabriel Carlén, artisten Hallbeck, bokförläggaren Brudin m. fl. Som gästerne hade sig väl bekant, att värden, då han slagit sig ned å landsbygden för att på skarpen arbeta, aldrig hade »varor» hos sig, hade sådana, både till qvalitet och qvantitet af bästa sort, medförts.

Den minnesrika festen hos v. Braun skildrade sedan Herman Bjursten å en middag, som vid Leas första besök i Stockholm, 1863, för henne hölls å Blå porten. Bl. a. beskrefs häri, hurusom

med Braun i tjocklek täflade Brudin,
som, se'n han hunnit fjerde toddyn granska,
höll en harang, rätt lyckad, uppå — franska

till Wilhelms ära, hvarpå denne sjelf hof upp sin röst:

»I bröder — sade han — det är min tröst,
att *en* finns än, som spelar på min skala,
då jorden snart jag skall min skuld betala.»

»Ja, glade gossar! — skrek han — hit med vin!
Jag har en själsförvandt — i krinolin:
en liten näpen tös, som i pensionen
uti Karlshamn slog an den Braunska tonen.»

Så tog han fram ett manuskript och »las»,
och under accompagnement af glas,
om hvilkas fyllning Carlo sig beflitar,
vi hörde Leas allra första bitar.

»Det der var qvickt och roligt — intet pjunk!»
skrek nu Carlén och tog en duktig klunk.
Och Westerstrand, vår premierminister,
brast ut: »det der är ju för bricollister!»

»Du skall förlägga detta, bror Brudin!»
sad' Blanche. — »Kör till!» — »En skål för flickan min!»

Digitized by Google

skrek åter Braun. »Jag företalet skrifver
och min välsignelse på resan gifver.»

Och så skedde ock. Leas första bok utkom på Brudins förlag och med företal af Wilhelm von Braun, och denna boks . . . och alla dess blifvande syskons . . . lycka var gjord.

Digitized by Google

Säkert som amen i kyrkan.

— Mitt hår faller af. Säg något säkert medel att hindra detta.

— Bäst att låta raka hela hufvudet en gång i veckan.

Digitized by Google

Hvarför Kalle Petterqvist inte gifte sig.

För ett par dagar sedan mötte jag i Kungsträdgården agenten Kalle Petterqvist. Visserligen är han en grilljanne, men en hygglig pojke ändå; och som gammal bekant i familjen har jag alltid intresserat mig för honom.

Nu såg han ovanligt nedstämd ut. Han räckte mig hjertligt sin hand, men suckade djupt. Vi vandrade stillatigande ett slag i östra allén. Suckarna blefvo allt tätare, allt mera ängsliga.

Hvad kunde vara orsaken till den hedersgossens själsqval? Hade han förlorat fader eller moder? Nej. Han var ej sorgklädd. Hade han sett någon med vackrare byxor än han sjelf hade? Eller med finare handskar? Eller med spetsigare skor? Jag var dock för grannlaga att fråga. Men min nyfikenhet var stor, det måste jag erkänna.

Han förstod emellertid mitt varma intresse för honom. »Jag skall öppna mitt hjerta för dig», sade han. »Men vi gå in på du Nord och sätta oss. Jag måste ha en konjak, medan jag berättar, om ej förr så mot slutet.»

Digitized by Google

Vi följdes åt. Konjak kom fram. Han tog strax en bägare och fick deraf så mycken styrka, att han kunde säga:

»Broder! Jag är och förblir ungkarl. Mitt sköna luftslott har grusats liksom Lambyska verket och Helgeandsholmspalatsen. Det är uppslaget mellan mig och Amanda. Allt är slut.»

»Nå mister du en, stå dig tusen åter!»

»Gifta mig med en annan? Nej, aldrig i lifvet!» sa' Hedin. I fråga om kärlek har jag känt och erfarit mer än mången, och Amandas änglabild skall ingen jordisk eller himmelsk makt förmå plåna ur mitt hjerta.»

»Men säg, hvad vållade brytningen?»

»Jo, du kan tänka dig! Det är så, att Amandas pappa och mamma ha en dotter till, och denna är gift och har en otäck fyra års pojke. Det unga herrskapet tillbringar flera qvällar i veckan hos de gamla, hvarför jag ofta träffar dem. Och alltid är lille Axel med, den lille gudsängeln, som det så vackert heter.

Mig har det odjuret utsett till sitt offer. Knappt har han fått syn på mig, förrän han klifver upp i mitt knä, ställer sig så raklång och hoppar och sparkar och smutsar ner mina pantalonger.

»Är han inte söt?» fråga pappa och mamma, morfar och mormor och min egen Amanda.

»Jo . . . jo visst . . . alldeles rysligt söt.»

Allt hvad han säger är så ofantligt qvickt. (»Åh, hvad månde det varda af detta barnet?») Allt hvad han gör är så innerligen roligt, till och med då han smockar en smörgås midt i skjortbröstet på mig eller, såsom det skedde i förliden vecka, kastar boll med mitt guldur, så det dimper i golfvet och går i kras. (»Ack, man måste öfverse med ett oskyldigt barns upptåg!»)

Digitized by Google

Två nya cylinderhattar har han suttit sönder för mig, spikat fast i tamburgolfvet mina galoscher och klippt sönder min eleganta sidenparaply. Han ville göra sig en liten parasoll. (»Tänk, så näpet uttänkt!»)

Allt har jag fördragit för Amandas skull. Hon rent af dyrkar honom.

Han har fått sota mig i synen med bränd kork och kalla mig: gamle babian! Jag har måst hoppa kråka för honom, så tre par benkläder ramponerats obotligt. Ett af hans älsklingsnöjen har varit att rida på »fabbjoj». Med familjens ögonsten på min rygg har jag måst timvis ligga på fyra fötter och krafla rundt omkring i alla rummen. Han har då sparkat mig i sidorna, så min redingote förstörts, luggat mig, dragit mig i öronen och hojtat: Hopp, hopp, lata åsna!

Hvad familjen haft roligt åt dylikt! Alla hafva legat dubbla af skratt och försäkrat, att det är inte på långt när så lifvadt på någon varieté.

»O, hvad du är barnkär, Kalle! Du är till en sann glädje för både gammal och ung.» Så der har det ljudit i korus. Och efter hvarje »varieténummer» har min Amanda tryckt min hand och gifvit mig så hjertinnerliga blickar.

Då man brutit upp på qvällarne, har jag måst visa mig artig och följa ungherrskapet samt bära min plågoande från Norrtullsgatan till Götgatsbacken.

Allt har på så sätt aflupit till Amandas och hela hennes slägts fulla belåtenhet.

Men i går qväll blef det annat! Jag riktigt ryser vid tanken derpå. Från klockan 5 till klockan 8 hade jag varit i full tjenstgöring med att hoppa och krypa, vara »lat åsna» och »gammal babian».

Trött och utledsen på alltihop, reste jag på mig

Digitized by Google

för att taga afsked, förebärande ett angeläget möte med en resande.

Då inträffade något hemskt. Amanda skulle just trycka en afskedskyss på mina läppar, då Axel rusar emellan, upphäfvande ett indiantjut: »Ja' först pussa söta fabbjoj!»

Förskräckt tog jag ett steg tillbaka! O himmel, så han såg ut! Han hade ömsom ätit smörgås, bakelser och chocoladpraliner. Han var snorig och flottig och såsig ända upp till öronen, hade munnen full af tuggor och dreglade som en gammal newfoundlandshund. Med vämjelse sköt jag honom tillbaka.

»Kyss honom, Kalle!» bad Amanda bevekligt.

»Omöjligt!» svarade jag, »han är ju som en gris.»

»Puuh, puuuh! Fabbjoj inte vilja pussa lilla Axel!»

»Jaså, gunstig herrn håller sig för god att kyssa ett oskyldigt barn!» »För fin, kantänka!» »Förbannade snobb!» »Vårt barn en gris! Oförskämdt!» »Svin kan ni vara sjelf!»

Jag blef uppbragt och svarade häftigt. Det ena ordet gaf det andra. Det var ett stormigt uppträde.

»Hur skall en sådan tölp en gång kunna älska sina egna barn, Amanda» utropade gumman. »Är han för fin för vår familj, är du också för god åt honom, Amanda! Af med hans ring! Hit med vårt barns, ovärdige!»

Min älskade Amanda dignade sanslös och blek som en lilja ned i en kåsös. De båda andra damerna vräkte sig baklänges i hvar sitt soffhörn.

Jag drog mig ut i tamburen och fick dörren med en skrälldus slagen igen efter mig.

Just som jag satte hatten på mig och gick, öpp-

Digitized by Google

nades dörren af den lille gudsängeln, som stod bredbent och räckte ut tungan åt »söta fabbjoj».

»Nu vet du allt, min vän!» sade Kalle snyftande samt tillade: »Amanda är utan skuld. Hon är och förblir mitt ideal.

Men aldrig min trånad
till målet skall nå.
Blek, suckande, hånad,
jag enslig skall gå.
Skall evigt, gudinna,
lik stjernan dig se
högt öfver mig le
och aldrig dig hinna.»

Pelle Klang.

Digitized by Google

Julius Cæsar,

skickar seger-depesch till Rom.

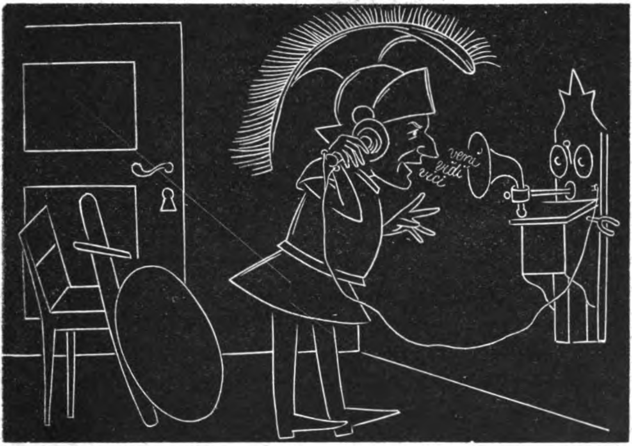

Digitized by Google

En intresserad.

— Hvarför var du så angelägen att få se en tidning?

— Jag ville titta efter om man hunnit recensera mitt senaste inbrott.

Digitized by Google

Skolpiltarne.

Sven, Knut och Nils, så hette de,
från landet voro alla tre,
i stadens läroverk de gnodde,
och i gemensamt rum de bodde.

Och snälla voro de och sams.
och karameller, knäck och krams,
när slantar dertill dem ej felte,
de mellan sig som bröder delte.

Konfekt var också deras allt;
hvad maten är för dem som svalt
och sprit för den som plär se »råttor»,
det var för dem en strut med godtor.

Så fort det vankades en slant,
så kila' också samvetsgrant
den öfversälle emottagarn
i väg med den till sockerbagarn. —

En afton sutto de i stum
och djup begrundan på sitt rum;
till godtor ej en slant de egde,
sin tunga lott de öfvervägde.

Digitized by Google

Men bäst de grubblade, fick Knut
en klippsk idé och brast så ut:
»Din nya mössa, Sven — fy necken,
den passar inte dig ett tecken!

Den är ju rakt för stor, minsann,
så är den ju så pråligt grann;
byt bort den, byt med hökarns Stellan,
så kan du ju få bra emellan!»

Och Nils höll med den skälmen Knut,
och Sven han tyckte sjelf till slut,
när som han bort till spegeln trädde,
att mössan inte honom klädde.

Och följden blir, att inom kort
vår Sven sin mössa byter bort
och mellangiften bums förvandlar
i sockergryn och drops och mandlar.

Det var dock inte fritt att Sven
blef ångerbytt en smula se'n;
han tyckte — honom det ursäkten! —
att han blef »lurad på konfekten».

Emil P.

Digitized by Google

Omvägar.

Han var på väg från jernvägsstationen hem till sin hustru och sin familj. Det höll på att skymma. Han hade en temligen enslig väg att passera. Han gick så hastigt han förmådde, då plötsligt en dunkel misstanke uppstod hos honom, att någon följde efter. Misstanken visade sig vara verklighet; ju fortare han gick, desto fortare gick personen bakom honom.

»Nå», sade han till sig sjelf, »jag vill taga reda på, om han förföljer mig». Han skulle nu passera en kyrkogård. Mannen följde honom fortfarande. Alla möjliga spök- och röfvarehistorier kommo för den förföljde.

Nu gick han rundt om en grafvård, skuggan följde efter; så vandrade han omkring ett grafkapell, och ännu alltjemt hörde han stegen bakom sig. Slutligen vände han sig omkring och frågade den obekante:

»Hvad vill ni? Hvarför följer ni oupphörligt efter mig?»

»Hör nu», lydde svaret, »går ni alltid hem sådana här besynnerliga vägar? Jag skall till nämndemans för att uträtta ett ärende; jag frågade en stationskarl efter vägen dit, och han pekade på er och sade, att om jag följde efter er, skulle jag komma rätt. Men jag tror nästan, att det gått lättare att hitta vägen om jag gått ensam.»

Digitized by Google

Den eviga sällhetens ö.

En skeppare nyss mig berättat,
att, drifven af stormen och sjön,
en gång med sin skuta han kommit
till sjelfva Lycksalighetsön.

Digitized by Google

En Astolf och en Felicia
der hafva sitt paradis;
ja, salighet utan like
de hafva på alla vis.

I vajande palmer hänga
förråd af gyllene frukt
samt smörgåsar, gifflar och korfvar
med allra ljufvaste lukt.

Sin drufsaft rankorna blöda
i fat, i flaska och bål,
och kalebasserna stötas
ihop till hjertinnerlig skål.

Och myllas ett skinkfrö i jorden,
der spirar en skink-koloss;
och semlor med mandelmassa
der växa som svampar hos oss.

Till bords löper grisen helstekt
med gaffeln i späckig rygg,
spenat och sallat är gräset,
kaviarkorn flugor och mygg.

På skönaste flottsjöar simma
ses äppel- och sviskonfyld gås,
och läckraste fiskar stimma
i floder af finaste sås.

De stekta foglarna värpa
förlorade ägg med talang,

Digitized by Google

och hvilken oxe man vinkar
bär sjelf fram chateaubriand.

Och sparrisen växer i burkar
och tryffeln i lefvern på gäss;
der ges outtömliga lager
af allt slags delikatess.

Te, kaffe och skepparegrädde
samt vin och porter man ser
framforsa i stora kaskader —
mein Liebchen, was willst du mehr? —

Visst Astolf och hans Felicia
ha grymma morianers hy,
men solljust är parets lynne,
dess himmel har ingen sky.

I evig kärlek de lefva
och njuta i fulla drag
af paradishåfrorna alla
med magar af yppersta slag.

Och solen skådar med glädje
på dem hvareviga dag:
två själar med samma tanke,
två hjertan med samma slag.

T—k.

Digitized by Google

Julfröjd.

Modern: Hvad är det för skrik och jämmer?
Erik: Asch, Emma har bara varit julgran!
— Julgran?
— Ja, förstår inte mamma? Hon fick stå och se vacker ut, och jag dansa' och hoppa' rundt omkring henne — och se'n hade jag väl rätt att plundra »granen» på hennes konfekt.

Digitized by Google

Tänkespråk.

En god vän är vårt onda samvete.

⁂

Den fattige saknar mycket; den girige allt.

⁂

En ädel person tänker godt äfven om de dåliga.

⁂

Verkligt klok är blott den, som ej vill anses derför.

⁂

Tala om de frånvarande såsom om du skulle tala till dem!

⁂

Materialisten tror hvad han ser, spiritisten ser hvad han tror!

⁂

Digitized by Google

Den, som öfverskattar sig sjelf, blir lätt underskattad af andra.

* *
*

De tvenne ting, som mest öfverraska en äkta man äro — tvillingar.

* *
*

Den första och den sista kärleken hafva hedersplatsen i menniskohjertat.

* *
*

Huru egoistiskt en person än må vara, så nog unnar han sin nästa en svärmor.

* *
*

Det fins menniskor, som äro så förståndiga att de nästan icke kunna begagnas till någonting här i verlden.

* *
*

Det är stundom mindre angenämt att hafva erfarenheten att tacka för sin klokhet.

* *
*

Ju mindre tacksamhet en person fordrar, desto mer välgörande är han.

* *
*

I vinet finnes sanningen, men ibland också — anilin.

* *
*

Digitized by Google

Då en man fattat kärlek för en qvinna, märker han alltid tusentals dygder hos henne, men då kärleken slocknat tusentals fel.

* * *

Penningar äro ytterst prosaiska ting — och likväl det bästa medel mot lifvets prosa.

* * *

Egendomligt är att fabeln tages ur djurens lif för att tjena såsom moralpredikan för menniskorna.

Digitized by Google

Innehåll.

Sid.

Inledningsdrill (med illustration). Af *Nisse* ....

Historien om den hårdkokta kon. Också ett hundraårsminne. Meddeladt af *Chicot* 1

Riddar Rosenhäger (med fem illustrationer). Poem af *Ernst Lange* 17

Förr och nu. Af *I—f* 25

Så'n uppriktig själ (med illustration) 28

Så är det ställdt (med illustration) 29

Det nya modersmålet. Poem af *H. Stockenström* 30

Vintern nalkas. Poem af *Gösta* 33

Lätt att roa (med illustration) 36

Nemesis eller De små skorna. Sorglustigt kärleksupptåg i fyra öppningar (med fyra illustrationer). Af *Klatsch.* 37

Fromma önskningar (med illustration) 42

Ur Kapten Puffs minnen (med porträtt) 43

I. **En pionier för den finska konsten** 45

II. **Sterbhuskamreraren** 56

III. **Klunslexikon** 66

IV. **Debutanterna** 76

V. **I Alhambra** 86

Hvad tänker du då? (med illustration). Poem af *I. L.* 91

Ändtligen klok (med illustration) 93

Tandagnisslan (med illustration) 94

Digitized by Google

En norsk norrman. Poem af *Jacques* 95
Lilla Puttes öfvergång till de hedniska villfarelserna samt återförande till sina fäders tro. Af *Sambo* 97
Boan eller Den snärjande paradisormen (med tre illustrationer) 101
Fyra skämtpoem från århundradets första ¼-del. För Nisse hopletade af *N. K—n.* 104
Vänskapsprof (med illustration) 109
Farlig suggestion 110
Gratiens ättlingar. Ur Kapten Gullivers papper 111
Det säkra för det osäkra (med illustration) 117
Lätt rangeradt (med illustration) 118
Vinterdröm. Poem af *Folmer* (efter v. Gaudy) 119
Andra tider, andra seder 121
Skall det ljufva hoppet fyllas? (med 2 illustrationer) 123
Leas upptäckt. Ett litet minnesblad af *Skinfaxe* 125
Säkert som amen i kyrkan (med illustration) 129
Hvarför Kalle Petterqvist inte gifte sig. Af *Pelle Klang* 130
Julius Cæsar skickar segerdepesch till Rom (med illustration) 135
En intresserad (med illustration) 136
Skolpiltarne. Poem af *Emil P.* 137
Omvägar 139
Den eviga sällhetens ö (med illustration). Poem af *T—k* ... 140
Julfröjd (med illustration) 143
Tänkespråk 144

Digitized by Google

Digitized by Google

Pris: 1 krona.

Digitized by Google